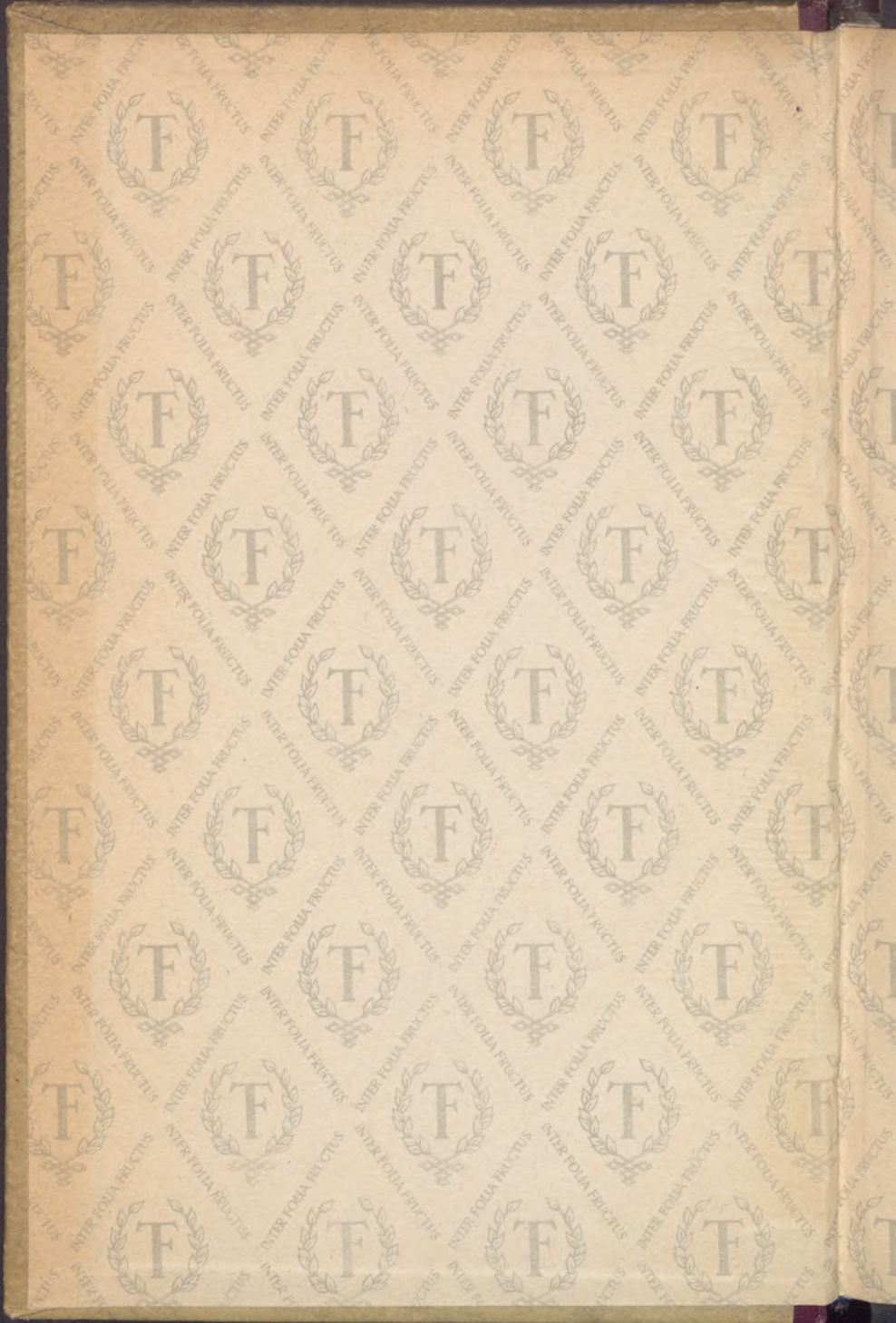
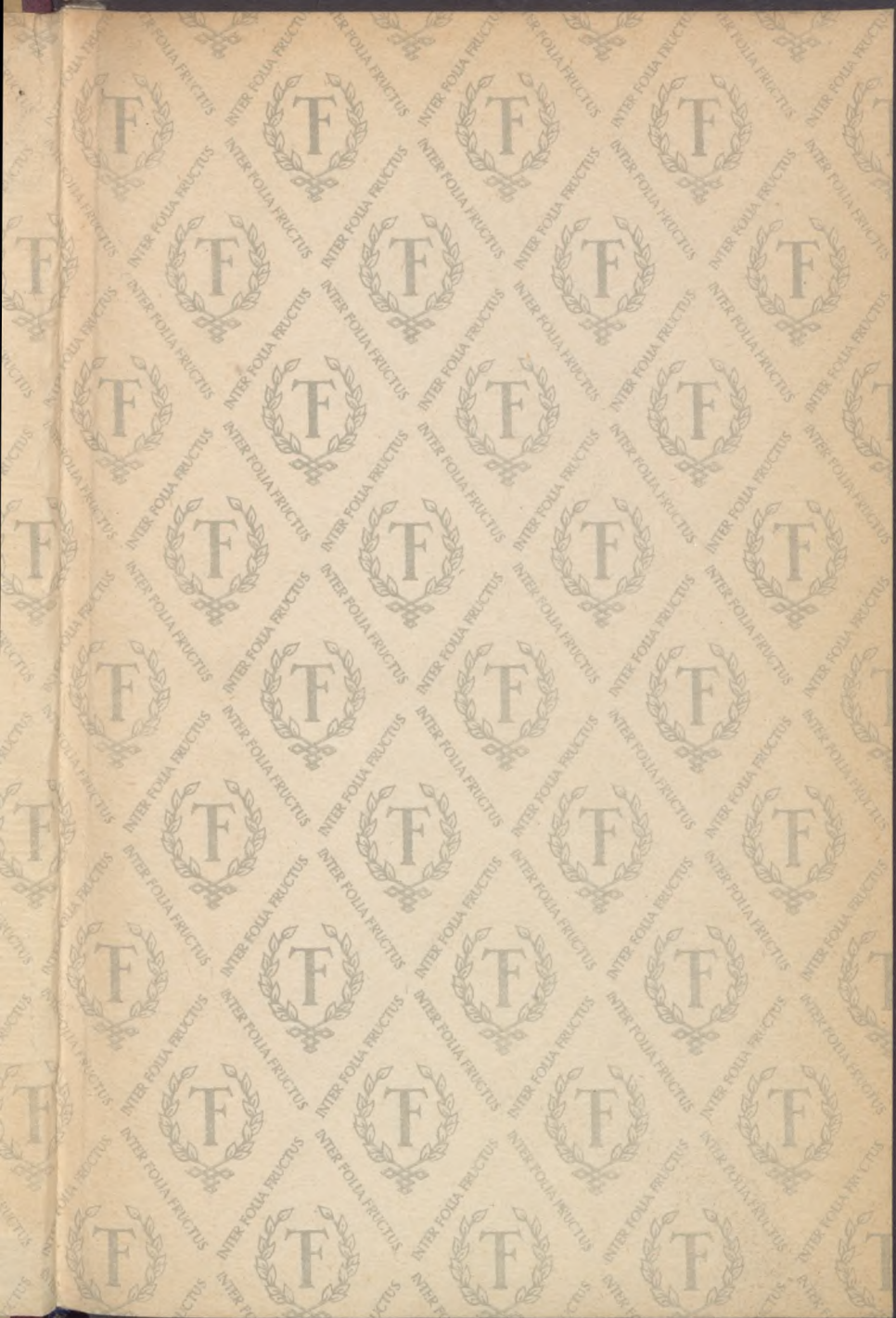

12.222/
107

A

LJESZKOV

A VASAKARAT

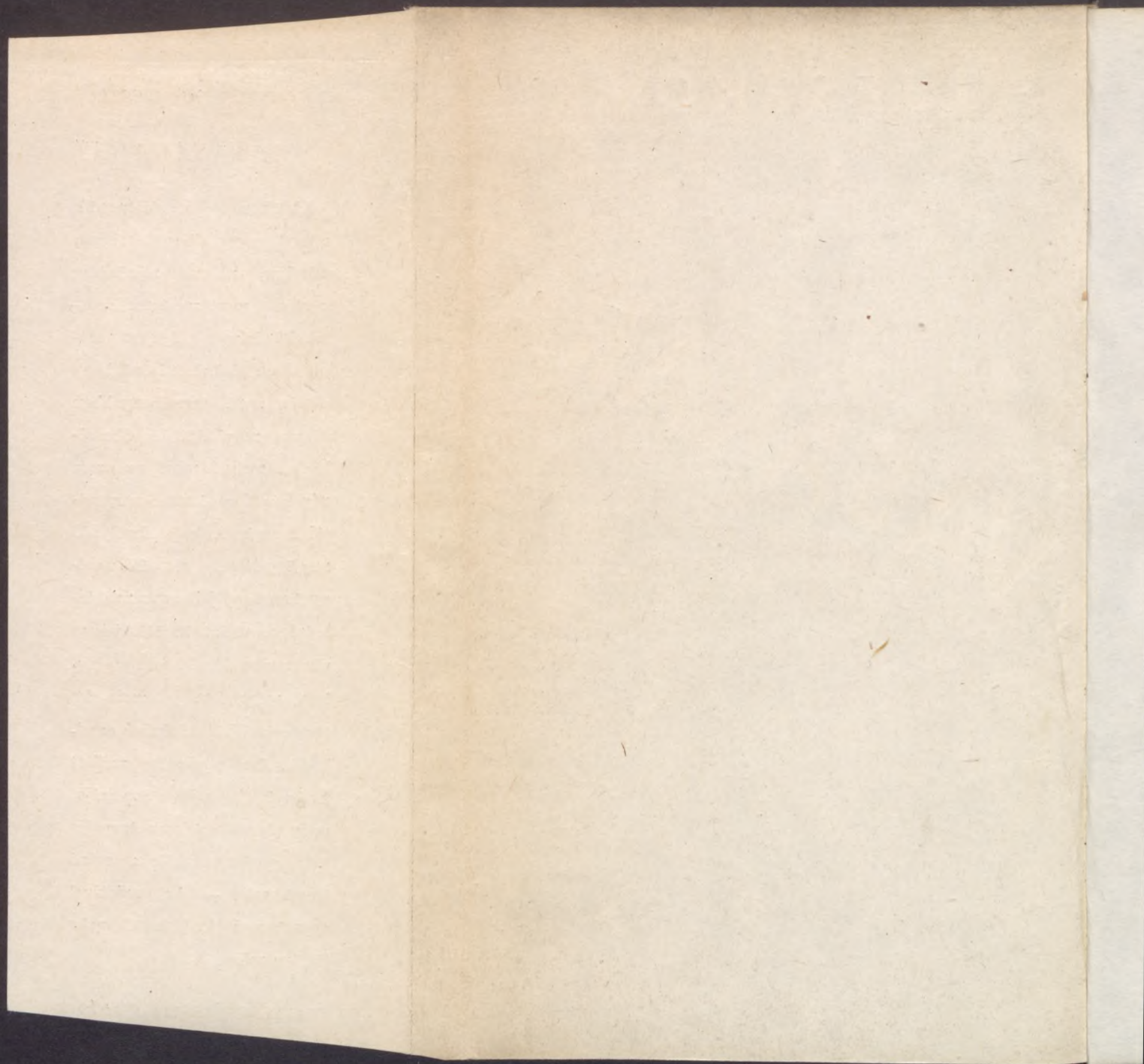
N. SZEMJONOVICS LJESZKOV

A VASAKARAT

Ljeszkov a tizenkilencedik századi orosz elbeszélés egyik erőteljes, nálunk mindeddig kevésbé ismert mestere. Hosszú küzdelmes pályáján meg lehetőségek később lett íróvá, hogy azután annál termékenyebben alkossa meg időtálló elbeszéléseit, melyek mind az orosz nép iránti együttérző szeretetről tanuskodnak és elmélyedő megfigyelésre, erős írói eredményekre, nagy jellemteremtő tehetségre vallanak. Két jellemvív tragikus küzdelmet a regényben, mely így, jellemein át, történelmi jelentőségűvé emelkedik. Izes népiessége mellett külön értéke sajátos szatirája, mely oly jellegzetesen árnyalja a nagy orosz írók megrázó tragikumát. — Az eredetivel egyenrangú fordítás Gáspár Endre műve.

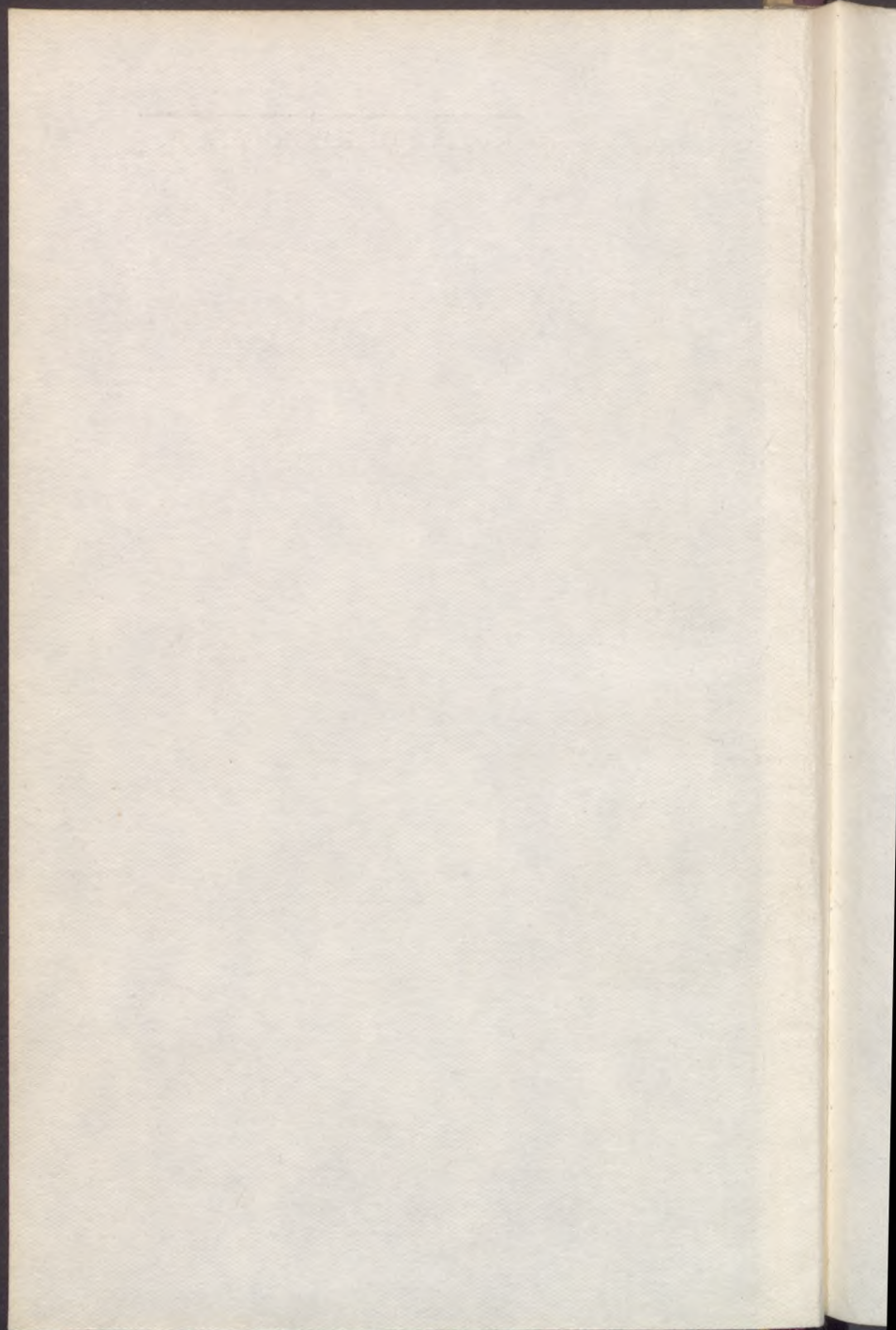
FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

KÜLFÖLDI REGÉNYÍRÓK

NYIKOLAJ SZEMJONOVICS LJESZKOV

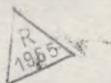
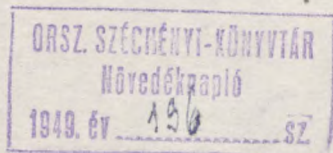
A VASAKARAT

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

A fordítás GÁSPÁR ENDRE munkája

12.222 / 107

I.

Lázás hévvel vitatkoztunk. A vita tárgya az volt, hogy a németekben megvan egy belőlünk teljességgel hiányzó tulajdonság: a vasakarat. Amilyen gyenge jellemek vagyunk, jól tesszük, ha nem is kezdünk ki velük, mert csak mi húznánk a rövidebbet.

A beszélgetés csúnyán elhúzódott és bevallom, unalmas is volt már. Csak az öreg Fjodor Afanaszjevics Vocsnyev hallgatott közülünk és minden figyelmét a tea betöltésének szentelte. Mikor ezzel a nagy lelki nyugalommal végzett munkájával elkészült és átvettük tőle poharunkat, Vocsnyev megszólalt:

— Mostanig hallgattam, uraim, hallgattam és hagytam, hogy csépeljétek a szalmát. Tegyük fel, hogy a németek valóban erősebb akaratúak nálunk, pipogya alakoknál. Tegyük fel, hogy így van. De miért kell ezért kétségbe esnünk? Erre igazán a legcsekélyebb okunk sincs. Hogy miért nincs? Mert mind a ketten érezzük, hogy egyszer úgyis egymásnak megyünk.

— És akkor mi lesz?

— Elverik rajtunk a port!

— A fenét!

— De bizony cudarul helybenhagynak bennünket!

— Hagyjátok csak, nem olyan könnyű bennünket helybenhagyni!

— Ugyan már miért ne lenne? A szövetségesekre ne sokat számítsatok. A «talán» és a «ha» nem jó szövetségesek, öregem!

— No, no, nem kell lebecsülni ezt a két szövetségest! De különben sincs igazatok, mert először is

a mieink jól tudnak verekedni. Ha nekikeserednek, nem néznek semmit, csak mennek. Az ilyesmi manapság sokat ér.

— Igen, de nem a németekkel szemben.

— Eppen a németekkel szemben, akik minden lépésüket előre alaposan megfontolják. Még azon is külön spekulálnak, ha reggel felkelnek az ágyból. Egyáltalában, nem gondoljátok, hogy túlbecsülitek az akaratot és a számítást? Sokszor eszembe jut egy orosz tábornok cinikus, de találó véleménye a németekről. Mi baj lehet abból, hogy a németek mindent előre kiszámítanak? Mi egy derekas nekirugaszkodással olyan helyzetbe hozzuk őket, hogy tátva marad a szájuk. Ezt a lehetőséget sem szabad figyelmen kívül hagynunk, uraim.

— Maga komolyan hiszi ezt a butaságot?

— Hát így is lehet éppen nevezni, de mondhatjuk úgy is, hogy egy fiatal, életrevaló nép ügyessége.

— Hát erről már hallottunk, bátyuska és mondhatom, unalmas már ez a sok fecsegés népünk életrevalóságáról és ezeréves fiatalságáról.

— Úgy? Én meg a ti német vasatokat találok unalmasnak! Náluk a gróf is vas, az akarat is vas, minden csupa vas. Próbáljanak megenni bennünket szőröstül-bőröstül, fogadom, megfekszi a gyomruk! Mondjátok, urak, egészen elment az eszetek? Mondjuk, valóban vasból vannak, mi pedig közönséges nyers, puha, sületlen tészta vagyunk... De éppen a sületlen tésztát nem vágja a bicska. Még az is megeshetik, hogy beletörik a pengéje.

— Ahá, már megint azzal a régi érveléssel jön, hogy sok lúd disznót győz?

— Szó sincs róla, nekem nem rögeszmém ez a közmondás, mint nektek a félelem a német vastól. Én mindössze tárgyilagosan mérlegelem az esélyeket, hogy mi lesz, ha a német vas és az orosz tészta találkozik.

— Egy részletből von le elhamarkodott, általános következtetéseket!

— Engedelmet kérek, de ti meg szemellenzőt visel-

tek és egy tapasztalt embernek nehéz veletek vitatkozni. Én egyszerű hasonlatot mondok, ti pedig mindjárt eleve ellenérvekkel jöttök. Letehetnétek erről a a csunya szokástokról. Vegyétek a dolgokat úgy, ahogyan vannak. És nem dicsérem honfitársaimat, igaz, hogy nem is becsülöm le őket, mindössze azt állítom, hogy szükség esetén he'yt fognak állni. Ésszel vagy együgyűséggel, mindegy, valahogyan ki fogják vágni magukat. Ha pedig ezt nem értitek meg, de mégis szeretnétek tudni, miből merítem ezt a meggyőződésemet, talán elmesélek nektek valamit arról a híres vasakaratról.

— Nem lesz hosszú, Fjodor Afanaszjevics?

— Nem, nem lesz hosszú. Egészen rövid történet, teázás közben elmondhatom.

— Hát ha olyan rövid, Isten neki! Egy rövid történetet még a németekről is meghallgathat az ember.

— Akkor hát csend legyen — kezdődik a történet!

II.

Kevéssel a krími háború után (nem tehetek róla, uraim, hogy a történelem legújabb szakasza nálunk ezzel kezdődik) rám is ráragadt az akkor divatos eretnokség, amely miatt nem győztem magamnak szemrehányást tenni. Otthagytam a szép jövővel kecsegtető állami szolgálatot és beálltam egy akkor alapított kereskedelmi vállalatához. Ez a vállalat csődbe ment, nem is emlékszik már rá senki. A magánalkalmazotti állástól becsületes megélhetést reméltem és hogy ily módon megszabadulok fölötteseim kiszámíthatatlan szeszélyeitől, amelyek minden állami hivatalnok életét egyik napról a másikra fenyegetik. Szóval, vágyódtam a szabadság után, mintha az állami hivatal falain kívül nem is volna egyéb, mint szabadság a javából.

A magánvállalat tulajdonosai angolok voltak, két nő ember meglehetősen nagy családdal. Az egyik fuvolázott, a másik csellózott. Mind a ketten jó praktikus érzékkel voltak megáldva, ami abból is kitűnik, hogy alig mentek tönkre, rögtön rájöttek, hogy Oroszországnak jellegzetes sajátosságai vannak, amelyek semmiképpen nem hagyhatók figyelmen kívül. Erre aztán újból előről kezdték az egészet egyszerű orosz módon és hamisítatlan angol módra meggazdagodtak. Történetem kezdetén azonban még tapasztalatlanok voltak vagy, mint mifelénk mondják, «nyersek» és a legnagyobb nemtörődomséggel dobálták a pénzt. Nagy üzleteket bonyolítottunk le, nagy és bonyolult tranzakciókat. Földet adtunk ki megművelésre, cukorrépat

termesztettünk és készültünk arra, hogy cukrot gyártunk és szeszt főzünk majd. Volt fűrésztelepünk, ahol deszkát, parkettát, műasztalosoknak való fát gyártottunk, szóval minden lehető keresletre figyelemmel voltunk.

Ebbe mindbe egyszerre vágunk belé és csak úgy égett kezünk alatt a munka. Túrtuk a földet, raktuk a falakat, csöveket fektettünk le, embereket toboroztunk és szerződöttünk le, nagyobbára külföldieket. Az orosz értelmiséget egyedül én képviseltem, gazdasági érdekből. Egyik kötelességem természetesen az volt, hogy mindenről pontosan beszámoljak a tulajdonosoknak. Az angolok lakótelepet építettek számunkra, amely ugyan kissé egyhangú volt, de mégis csinos és kényelmes házikókból állott. Ezek a régi kastély körül épültek, ahol a főnökök hadiszállása volt. A kastély olyan díszes, nagy és tágas volt, hogy a többi család mind szépen elfért volna benne. A nagy ház félgömbalakú kupolájában még aeolhárfa is függött, csak épp a húrok szakadtak le róla régesrég. Ez alatt a kupola alatt volt a nagy zeneterem, ahol valaha a jobbagymuzsikusok és énekesek vágták ki a rezet. Most az angolok játszották itt Haydn kvartettjeit az alkalmazottakból, tisztviselőkből, munkásokból és munkavezetőkől álló hallgatóság előtt. A cél állítólag az ízlés fejlesztése volt. Ez a cél azonban nem igen volt elérhető, mert Haydn klasszikus zenéje az egyszerű embereknek nemcsak hogy nem tetszett, egyenesen búskomorrá tette őket. Nekem őszintén elpanaszolták, hogy képzelni sem tudnak nagyobb csapást, mint hogy ezt a szörnyűséget kell hallgatniuk. De azért végigszenvedték, míg csak a sors kegyelméből vidámabb időtöltés nem akadt. Ezt az új szórakozást a német Hugo Karlovics Pektoralis hozta magával. Egy Doberan nevű kisvárosból érkezett hozzánk Mecklenburg-Schwerin vidékéről. Már megérkezése maga is felkeltette az érdeklődést.

Mivel ez a Hugo Pektoralis történetem hőse, el kell róla mondanom egyetmást.

III.

Pektoralis azért jött Oroszországba, hogy bizonyos, Németországból rendelt gépeket elhozzon, felállítson és üzembe helyezzen. Hogy miért rendelték az angolok ezeket a gépeket egy Doberan nevű német kisvárosból és miért nem hívtak angolt a gépek felállításához, nem tudom. Úgy látszik, az egyik angol valahol látta ezeket a német gépeket, megtetszettek neki és minden hazafias meggondolását sutba dobta. Senki sem ellensége a saját zsebének s ez eléggé érthetővé teszi, hogy nem sokat törődött sovíniszta aggályokkal. Hanem kérlek benneteket, szóljatok rám, ha túlságosan bőbeszédű vagyok.

A gépeket egy gőzmalomhoz és gatterfűrészhez rendelték. A gépeket is, a mérnökkísérőt is többször megsűrgették, míg a gyáros arról nem értesített bennünket, hogy a gépek a legutóbbi szállítmánnyal vízi úton elindultak Pétervár felé. Erre azt kértük, hogy a mérnök lehetőleg már előbb jöjjön és vegyen részt a gépek felállítását megelőző előkészületekben is. A gyáros eleget tett kérésünknek és közölte, hogy elküldte Hugo Pektoralist. Egyúttal azt is tudomásunkra hozta, hogy Pektoralis olyan szakember, aki tűzön-vízen keresztül végrehajtja, amit elkezd.

Az én feladatom volt, hogy a vállalat ügyében Péterváron eljárjak, a gépeket elvámoljam, útnak indítsam a mi Isten háta mögötti vidékünkre és ma-

gammal hozzam Pektoralist, akinek a legrövidebb idő alatt meg kellett érkeznie. A gépek és a mérnök útja körül zavarok voltak. A gépek késtek, a mérnök ellenben korábban jött meg, mint jelezték. Rögtön megérkezésem után a szállóba siettem, hogy a majd odaérkező Pektoralisnak megadjam címemet, a szállóban azonban azt közölték velem, hogy Pektoralis már egy héttel ezelőtt megjött és tovább is utazott. Ez a Pektoralis szempontjából is kellemetlen incidens október végén játszódott le, amely hónap ebben az évben különösen zord volt. Nem volt ugyan sem fagy, sem hó, de egyfolytában zuhogott az eső, amelyet időnként velőkgig ható köd és északi szél váltott fel. Mindehhez vendégmarasztaló sár járult, úgyhogy könnyen elképzelhető volt, milyen pokol lehet az utazás az országutakon. A helyzettel, szokásokkal és körülményekkel nem ismerős, sürgős dologban utazó külföldi helyzete valóban nem látszott rózsásnak.

Ebben a feltevésben aztán nem is csalódtam. Sőt, a valóság minden elképzelésemet felülmúlta. A fogadóban érdeklődtem, hogy Pektoralis törí-e legalább az orosz nyelvet, de a válasz nemleges volt. Pektoralis nemcsak hogy nem beszélt, de egy kukkot sem értett oroszul. Arra a kérdésemre, hogy volt-e nála elegendő pénz, megtudtam, hogy tíz napra való napidíjat folyósítottak neki a vállalat számlájára, de ennél többet nem is kért.

A dolog egyre bonyolultabbnak látszott. Az akkori postakocsival való utazás lépten-nyomon kényszerű pihenőket jelentett, feltehető volt tehát, hogy Pektoralis útközben megrekedt valahol, még az sem látszott lehetetlennek, hogy koldulni volt kénytelen. Miért nem tartották vissza? Miért nem beszélték rá, hogy feltétlenül várjon meg engem? A fogadóban erre azt válaszolták, hogy hiába kapacitálták, az utas hajthatatlan maradt, kijelentette, hogy neki ígéretéhez képest megállás nélkül folytatnia kell útját és ő ehhez tartja magát. Nehézségektől nem riad vissza, mert *vasakarata* van.

Nagy aggodalmamban levelet írtam főnökömnek, beszámoltam neki a történetekről és kértem, tegyen meg minden tőle telhetőt, hogy a szegény utast ne érje baj. Őszintén szólva, magamnak sem voltak elgondolásaim róla, hogyan lehet Pektoralist útközben megtalálni és egy útimarsall segítségével rendeltetési helyére juttatni. Magam nem hagyhattam el Pétervárt, mert ott fontos teendőim voltak, de meg Pektoralis már ügyis olyan régen elindult, hogy utolérni szinte kilátástalan vállalkozásnak tűnt. Amellett az is kétségesnek látszott, hogy ha valakit elébe küldenek ennek a vasakarató úrnak, az valóban megtalálja, ismeretlenül felismeri-e.

Akkor ugyanis még azt hittem, hogy nem lehet felismerni. Ez a tévhit onnan eredt, hogy az alapos németek elfelejtették közölni velünk személyleírását, illetve csak úgynevezett útlevel-személyleírást adtak, amely jóformán mindenkire ráillik. Közléseik szerint Pektoralis huszonnyolc-harmincéves, a közepesnél kissé magasabb termetű, sovány, barna, szürkeszemű, vidám és energikus arcú úr volt. Azt hiszem, ennek a leírásnak alapján igazán nem ismert volna rá senki. A leírásban az egyetlen esetleg felhasználható különleges ismertetőjel a «vidám és energikus» arckifejezés volt, de vajjon elképzelhető-e egyszerű ember, aki ilyen ismertetőjel alapján megállít valakit és azt mondja neki: «Állj meg, testvér, ügye, hogy te vagy az a bizonyos Pektoralis?» Nem is beszélve arról, hogy az arckifejezés végtére meg is változhatott, eleget ázott-fázott a nedves őszi orosz hidegben.

Úgy látszott, hogy ennek a nem sokat érő személyleírásnak továbbításán kívül semmit sem tehetek a különös figuráért, mert időközben utasítást kaptam, hogy utazzam vissza délre. Akarva-nemakarva bele kellett nyugodnom a változtathatatlanba és nem is értem rá tovább foglalkozni az ügygel. Sok ide-oda utazgatásom közben november közepe lett és Pektoralisról még mindig semmit sem hallottam.

Sok várost bejártam és november vége lett, mire

hazakerültem. Addigra az idő lényegesen megváltozott. Az esős évszakot száraz hideg váltotta fel, szál-
lingózó hókristályokkal.

Vladimirban megtaláltam ott hátrahagyott kocsi-
mat, amelyet a továbbutazásra felhasználhattam, mert
az utazás tengelyen kellemesebb volt, mint szánon.

Kocsin vágtam tehát neki a még mindig ezer
versznyi útnak. Eredetileg hat nap alatt akartam
megtenni, de a kocsi rázása olyan kibírhatatlan volt,
hogy kénytelen voltam többízben pihenőt tartani s ez
lényegesen meglátsította az utazást.

Az ötödik nap estéjén éppen hogy elértem Vasziljev
Majdant és itt játszódtott le a legváratlanabb és leg-
lehetetlenebb találkozás. Nem tudom, milyen lehet
ma, de abban az időben Vasziljev Majdan volt a leg-
barátságosabb, leghidegebb postaállomás a pusz-
tában. A deszkaház tetőzetét két oszlop tartotta a fel-
járó fölött. A ház lakatlannak látszott, s mint hal-
lottam, fűtetlen is volt, de az utazás túlságosan elcsigá-
zott ahhoz, hogy effélékkel törődjem. Elhatároztam,
hogy ott töltöm az éjszakát. Már csak a vendégszobá-
ban pislákoló fény, egyebekben úgy látszott, hogy az
utasok nyugovóra tértek. A nyugalom utáni vágyam-
nak köszönhettem a legkellemesebb és legváratlanabb
meglepetést, amely ezen az úton ért.

— Ott találta Pektoralist? — vágott közbe az
egyik türelmetlen hallgató.

— Hogy kit találtam ott? Várjátok ki szépen, míg
elmondom és ne szóljatok közbe.

— De ha érdekes a dolog?

— Annál jobb! Utólag feljegyezhetitek és elküld-
hetitek leközlésre valamelyik újságnak. Most úgyis
divat a német vasakaratról és az orosz enerváltságról
cikkkezni, az újság biztosan kapva-kap ezen az idő-
szerű olvasmányon.

IV.

Megadtam szolgámnak a szükséges utasításokat, meghagytam a kocsisnak, hogy tölje be a kocsit az udvarra és tapogatózva elindultam a tágas, sötét tornácon át, hogy megkeressem a bejáratot. Nagynehezen meg is találtam és rángatni kezdtem, de az ajtófélfá bedagadt és az ajtó nem engedett. Akárhogy rángattam is, a magam erejéből sohasem nyitottam volna ki, ha szerencsésen nem jön valaki segítségemre: egy jótékony kéz, helyesebben láb, mert az ajtót belülről egy rúgással nyitották ki. Alig tudtam félreugrani.

A küszöbön egy férfi állott közönséges városi keménykalapban és pelerinben, amelynek felső gombján hatalmas ernyő függött zsinóron. Az idegen arcát az első pillanatban nem láttam. Csak kis híja volt, hogy rá nem förmedtem, mert az ajtó váratlan felrúgásától majdnem hanyatt estem. Különösképpen nem jött ki a nyitott ajtón, hanem sarkon fordult és felle kezdett járkálni a sívár szobában, amelyet egy félig leégett faggyúgyertya csak gyéren világított meg.

Megkérdeztem tőle, hol találom a postamestert vagy akármilyen más élőlényt, aki az állomás személyzetéhez tartozik.

— Ich verstehe kein Russisch — válaszolta az idegen.

Erre én is németül szóltam hozzá.

Láthatólag megörült a hazai hangoknak és azt felelte, hogy a postamester elment valahová, de nem tudja, hová.

— Nyilván új lovakra vár?

— Igen, lovakra várok.
— És lovak nem kaphatók?
— Nem tudom, de az bizonyos, hogy én nem kapok.

— Kért már?
— Nem kértem, mert nem tudok oroszul.
— Egy szót sem?
— De igen, azt, hogy: mozsna, nyemozsna, tamozsna, podrozsna — darálta le minden tudományát.
— Ha azt mondják, hogy mozsna, akkor utazom, ha pedig azt hallom, hogy nyemozsna, tudom, hogy az utazásból semmi sem lesz.

Úristen, hogy ez micsoda mamlasz, gondoltam magamban és közelebből szemügyre vettem.... Micsoda öltözet! A csizmaszárból kinyúló, térden felül érő gyapjúharisnyát combja közepén nőies harisnya-kötővel fogta össze. Mellénye alól kötött gyapjúujjas lógott hasára. Szürke posztókabátjának zöld hajtókája volt és mindehhez a már említett kockás pelerin! Egész útipoggyásza láthatólag egy kockás kendőbe kötött kis batyu volt. Az asztalon egyszerű jegyfűzet feküdt mellette. Hát ez bizony eléggé csodálatos, mondtam magamban és majdnem megkérdeztem, hogy így utazik-e, de aztán meggondoltam a dolgot, mégsem akartam megsérteni.

Ebben a pillanatban megérkezett a postamester. Szamovárt kértem tőle és tüzet a búbos kemencébe. Az idegen közben továbbsétált, de mikor meglátta, hogy befűteni készülnek a kemencébe, egyszeriben felderült és megszólalt:

— Ahá, mozsna, szóval utazom — harmadik napja vagyok már itt, folyton a kemencére mutogattam és a válasz mindig az volt, hogy nyemozsna.

— Már harmadik napja van itt?

— Igen, már harmadik napja, mi van ezen csodálnivaló?

— De hát miért ül itt már harmadik napja?

— Nem tudom, de mindig ottragadok valahol.

— Mindig, minden állomáson?

— Igen, Moszkva óta minden állomáson, aztán a végén továbbutazom.

— És minden állomáson három napot ül?

— Hármát. Azaz hogy tévedek, feljegyzéseim szerint az egyik helyen csak két napot töltöttem, ennek ellenében egy másik helyen négy napot veszteltem. Ezt is feljegyeztem.

— És mivel tölti az időt az állomásokon?

— Semmivel.

— Talán igaza van. Gondolom, útinaplót ír, nemde?

Ez ugyanis akkoriban divat volt.

— Igen, figyelem, mit művelnek velem.

— De miért engedi, hogy mindenfélét műveljenek magával?

— Hát... mit tehetek? Nem tudok oroszul, kénytelen vagyok belenyugodni mindenbe, amit tesznek velem, ezt szilárdan eltökéltem. Hanem majd...

— Mi lesz majd?

— Én kerülök felül.

— Úgy, úgy!

— Mindenesetre!

— Ugyan mondja már, hogyan indulhatott el ekkora útra minden nyelvismeret nélkül?

— Kénytelen voltam vele. Az volt az utasításom, hogy utazzam megszakítás nélkül, én tehát megszakítás nélkül utazom. Olyan ember vagyok, aki minden körülmények között pontosan végrehajtja, amit ígért — jelentette ki az ismeretlen és beszéd közben arcán megjelent az a vidám és energikus kifejezés, amelyet eddig nem vettem észre rajta.

Az áldóját, ez aztán eredeti figura, gondoltam magamban és hangosan pedig ezt mondtam:

— Engedelmet kérek, szóval Önnek az a véleménye, hogy ez az utazás megszakítás nélkülinek mondható?

— Talán nem? Folyton úton vagyok. Mihelyt azt a szót hallok, hogy *mozsna*, rögtön indulok, és hogy ezt megtehessem, egyáltalán nem is vetem le a ruhámat. Nem emlékszem rá, mikor vetkőztem le utoljára.

Képzelem, jó ember, milyen tiszta lehetsz, gondoltam.

— Bocsánat — mondtam — de nem értem ezt a szilárd elhatározását.

— Mennyiben nem érti?

— Okosabb lett volna, ha Moszkvában orosz vezetőt fogad, azzal sokkal gyorsabban és biztosabban utazhatna.

— Lehet, de ez időbe került volna.

— Ezt az időt hamar behozta volna.

— Megígértem és feltettem magamban, hogy sehol sem állok meg.

— Viszont szavaiból éppen az derült ki, hogy minden állomáson megáll.

— Meg, de ez akaratomon kívül történik.

— Nyilván, de nem mondaná meg, hogyan bírja ki ezt és miért?

— Óh, én mindent kibírok, mert nekem vasakaratom van.

— Ūristen! Magának vasakarata van?

— Igen, vasakaratom van. Apámnak is vasakarata volt, nagyapámnak is, és ami engem illet, nekem is vasakaratom van.

— Vasakarata!... Uraságod nyilván Doberánból való, Mecklenburgból?

Csodálkozva felelte:

— Igen, onnan való vagyok.

— És R.-be utazik, a gyárba?

— Oda.

— A neve pedig Hugo Pectoralis?

— Csakugyan. Pectoralis mérnök vagyok. Honnan tudja?

Nem bírtam tovább, felugrottam, átöleltem Pectoralist, mintha régi jóbarátom volna. Odahúztam a szamovárhoz, meleg puncot töltöttem neki és elmeséltem, hogy vasakarataról ismertem rá.

— Vagy úgy! — kiáltott fel leírhatatlan elragadtatással és felemelt kezekkel folytatta. — Apám, nagyapám, halljátok ezt? Meg vagytok elégedve Hugótokkal?

— Minden bizonnyal meg vannak elégedve — jelentettem ki. — Üljön gyorsan az asztalhoz és melegedjen fel. Tudja az ördög, hogy átfázhatott ideutaztában.

— Hát ami igaz, az igaz, fáztam. Kutya hideg van erre felé! Ezt mind feljegyeztem.

— Öltözéke sem olyan, amilyennek lennie kellene. Nem elég meleg.

— Jól mondja, egyáltalában nem az. Ez a harisnya az egyetlen meleg holmi rajtam, de nekem vasakaratom van, és ebből láthatja milyen jó, ha az embernek vasakarata van.

— Hát — mondtam — látni éppen nem látom.

— Mi az, hogy nem látja? Én már idejövetelem előtt erről voltam nevezetes. Amit megfogadtam, megtartottam és mint látja, élek, de ha kell, méltósággal meg is tudok halni a gyengeség legkisebb jele nélkül.

— Mégis engedjen meg egy kérdést, kinek fogadta meg?

Karját nagy ívben behajlította, kinyújtott ujjával lassan mellére bökött és így felelt:

— Magamnak!

— Magának? No de engedjen meg, ez már szinte elvakultság.

— Szó sincs róla, miért volna elvakultság?

— Az ember megfogadhatja, amit akar, de hogy teljesítheti-e, az a körülményektől függ.

A német egy kis megvetéssel elhúzta a száját és azt felelte, hogy nem hajlandó ezt a szabályt elismerni. Szerinte, amit az ember elhatároz, azt végre is kell hajtani. Csak így tehet szert az ember vasakaratra.

— Az ember legyen először önmaga ura, aztán másoké, ez az, amire szükség van, ezt akarom én és ehhez is tartom magam.

No bátyuska, gondoltam magamban, ide jöttél hozzánk, hogy csodálkozzunk rajtad, csak vigyázz aztán, nehogy te légy kénytelen csodálkozni mirajtunk!

V.

Éjszakai pihenőre tértünk, de csaknem az egész éjszaka alvás nélkül telt el. Az átfagyott német letelepedett a kályha előtti székbe és semmi hajlandóságot nem mutatott, hogy elhagyja ezt a meleg helyet. Közben azonban úgy vakarózott, mint egy bolhás kutya. A szék egyfolytában nyikorgott alatta és ez a zaj minduntalan felriasztott álmomból. Ismételten felszólítottam, hogy feküdjön le a kanapéra, de csökönyösen ellenkezett.

Kora reggel felkeltünk, megreggeliztünk és útnak indultunk. Az első városban elküldtem a fürdőbe és vele adtam szolgálmat, akinek meghagytam, hogy súrolja le alaposan és adjon rá tiszta ruhát. Ettől kezdve aztán nem is vakarózott és megállás nélkül utaztunk tovább. Levettem róla az esőgallért, ráadtam emberem tartalék ruháját, így aztán felmelegedett és ugyancsak megoldódott a nyelve.

Lassú utazásán nemcsak csontig fagyott, hanem jócskán éhezett is, mert szűkösen kiszámított pénze elfogyott. Egyrészt már elinduláskor elköltötte Dóberanban, s így az azóta eltelt időben jóformán csak vasakaratóból élt. Valóban sok mindent megfigyelt és mindenről feljegyzéseket készített, melyektől nem lehetett elvitatni az eredetiséget. Olyan dolgok vonták magukra figyelmét, amelyeket Oroszországban észre sem szokás venni. Hogy ő észrevette, tudásvágyának, kitartásának és mindenekelőtt természetesen vasakaratójának volt betudható.

Ami engem illet, nagyon meg voltam vele elégedve

és előre örültem, hogy eredeti személye nem kis szórakozást fog szerezni a telepnek. Nyilvánvaló volt ugyanis az a véleménye, hogy vasakaratóval Oroszországban egykettőre boldogulni fog. Hogy ezzel a feltevésével mennyire megjárta, ki fog derülni a további fejleményekből.

Pektoralis mindenekelőtt «tüchtig» embernek bizonyult. Kezdeményezés ugyan nem sok volt benne, de meg kellett adni, hogy praktikus, ügyes, szakmájában jártas mérnök volt. Energiájának és kitartásának eredményei csakhamar mutatkozni kezdtek, mikor a váratlan akadályok leküzdése után munkához látott. Igaz, hogy a felállítandó gépek alkatrészei nem voltak pontosak és anyaguk ellen is több kifogást lehetett emelni. Arra már nem volt idő, hogy a hibás alkatrészek pótlásáért írjon és azok érkezését megvárja, mert a többi üzemek már vártak az üzembe helyezendő gépek termékeire. Pektorális tehát kénytelen volt sok alkatrészt maga elkészíteni. Közülük nem egyet a város egy kis, hiányosan felszerelt öntödéjében kellett kiöntetni és kidolgozni. Ennek a műhelynek tulajdonosa egy Szofronics nevű lusta mesterember volt. Pektoralis függetlenítette magát tőle és maga állt az esztergapadhoz. Ehhez persze az ő vasakarata kellett.

Pektoralis teljesítményét fizetésemelés alakjában is elismerték, mert jövedelme elérte az évi 1500 rubelt. Mikor ezt közöltem vele, önérzetesen vette tudomásul és mondott érte köszönetet. Asztalhoz ült és számolni kezdett, majd tekintetét a mennyezetre emelte és megszólalt:

— Ez egy évvel és tizenegy hónappal megrövidíti munkám határidejét.

— Mit számol?

— Összegezem elgondolásaimat.

— Oh, bocsásson meg tapintatlanságomért.

— Nincs semmi baj, csak tessék. Van néhány elgondolásom, melyeknek kivitelezése bizonyos anyagi eszközöktől függ.

— És a nagyobb jövedelem, amelyről tájékoztattam, természetesen megrövidíti a megvalósítás idejét?

— Eltalálta. Egy hónap híján két teljes esztendővel. Ezt rögtön meg kell írnom Németországba. Mondja csak, mikor megy tőlünk valaki a városba a postára?

— Még ma.

— Ma? Milyen kár, hogy nem érek rá addig megírni a megfelelő levelet.

— Micsoda beszéd az! — mondtam. — Olyan sok időre van szüksége ahhoz, hogy társát értesítse?

— Társamat? — mondta utánam a szót és mosolyogva hozzátette: — Ha tudná, miféle társról van szó!

— Bizonyára valami pedáns úriemberről, aki sokat ad a formákra.

— Szó sincs róla, elragadó fiatal lány az illető.

— Leány? Ohó, Hugo Karlovics! Micsoda léhaságokon töri maga a fejét?

— Léhaságokon? — kérdezte fejét rázva, aztán hozzátette. — Nincs itt semmi léhaság, nem is lehet. Az úgy igen komoly és szolid és attól függ, mikor lesz együtt háromezer tallérom. Akkor nézzen meg aztán engem...

— A boldogság tetőpontján?

— Hát ott éppen még nem, csak közel hozzá. Egészen ott akkor leszek, ha tízezer tallér lesz a zsebemben.

— Ha jól értem, arról van szó, hogy házasodni készül és Doberanban vagy környékén él egy szemrevaló kedves leányzó, aki osztozik az ön vasakaratában?

— Tökéletesen igaza van.

— És maguk ketten vasakarattal elhatározták, hogy addig nem tarják meg az esküvőt, míg három-ezer tallér kezdő tőkéjük nincs együtt?

— Pontosan így van. Remekül eltalálta!

— No, nem volt éppen nehéz eltalálni — mondtam.

— És mondja, összeférne valami ilyesmi az orosz jellemmel is?

— Ugyan, ugyan, orosz jellem! Hogy jön a csizma az asztalra? Hanem van még valami más is — mondta,

— amit el kellene találnia.

— Mi lehet az?

— Van még egy célom, amelyet ugyancsak el akarok érni, erről azonban nem mondhatok többet, mert titok.

Ha titok, hát tartsd meg magadnak és légy vele boldog, gondoltam magamban és otthagytam írás közben.

Egy óra múlva megjelent az elküldendő levéllel. Nálam maradt egy csésze teára és csak úgy folyt belőle a szó. Álmai az egeket verték. Álmodozott, álmodozott és mosolygott hozzá, mintha garadában állt volna előtte az arany. Olyan boldog volt szegény pára, hogy rossz volt nézni. Szerettem volna jobbról és balról képen törölni, hogy magához térjen. Egészen elhatalmasodott bennem ez a kísértés, mikor Hugo átölelt és megkérdezte tőlem, van-e nekem sejtelmem arról, mire képes egy erős férfi és egy erős nő együtt. Mindjárt meg is mondtam neki:

— Van.

— Hogy gondolja ezt?

— Úgy gondolom, hogy nem túlságosan sokra.

Pektoralis csodálkozó szemeket meresztett és megkérdezte:

— Honnan veszi ezt?

Megsajnáltam és igyekeztem megnyugtatni, hogy csak tréfáltam.

— Tréfált, azt mondja? Pedig mondhatom, ez nem tréfa, ez így lesz. Nagyon fontos az ügy és én egész akaraterőmet erre a célra összpontosítom.

Akaszd fel magad, gondoltam magamban, úgy sem fogok kiokosodni abból, amit kifundáltál. Nem fontos, úgysem találom el.

VI.

Telt az idő és Pektoralis vasakarata komoly eredményeket hozott mindenütt, ahol kitartásra volt szükség. Szép sikereket könyvelhetett el magának is, de azért egyszerű orosz szemmel nézve volt valami menthetetlenül komikus ebben a nagy erőlködésben. S ez nem is lehetett másként.

A végtelenül kitartó és önfejű Pektoralis mindenben önfejű volt, a legkisebb dolgokban éppúgy, mint komoly ügyekben. Úgy edzette akaratát, mint ahogyan a tornász fokozza erejét folytonos gyakorlatozással. Következétesen, lankadatlanul foglalkozott vele, mintha ez lenne az életcélja. Igaz, sikerei voltak vele, de a sikerek önhitté tették és egyszer lehangelőan, másszor komikusan hatott. Így mindenekelőtt vasakarata latbavetésével bámulatosan rövid idő alatt jól elsajátította az orosz nyelvtant, de még mielőtt egészen megtanulta volna, szervezete megsínylette a vasakaratótól rákényszerített erőfeszítést.

Pektoralis feltette magában, hogy hat hónap alatt megtanul hibátlanul oroszul, sőt előre kitűzte magának azt a napot is, amikor elkezd oroszul beszélni. Tudta, hogy a németek komikusan beszélnek az orosz nyelvet, és nem akart nevetségessé válni. Titokban tanult tehát, s mi, többiek nem is gyanítottuk, miben töri a fejét, mert az előre kitűzött napig egyetlen orosz szó sem jött ki a száján. Úgy látszott, mintha még azt a néhány szót is elfelejtette volna, amelyet régebben tudott: mozsna, nyemozsna és így tovább. Egy szép reggel

kijött hozzám és oroszul szólított meg, ha nem is egészen helyesen és folyékonyan :

— Szép jóreggelt! Hogy szolgál a becses egészsége?

— Ej, ej, Hugo Karlovics — mondtam én — mi csoda tréfát űzött maga velünk?

— Tréfát? Miért gondolja, hogy tréfát űztem? Vagy úgy... értem. Csodálkozik, ugye?

— Már hogyan csodálkoznám — mondtam, — mikor egyszerre csak elkezd beszélni!

— Ennek így kell lennie!

— Miért kell így lennie? Ilyen egyszerre jött rá a nyelvtelenség?

Kissé elgondolkozott, aztán mintegy magának felelte :

— Elvtehetség — és töprengett egy sort.

— Nyelvtelenség — ismételtem.

Pektoralis megértette a különbséget és helyesen válaszolt oroszul :

— Oh nem, nem tehetség ez, csak...

— A maga vasakarata!

Pektoralis öntudatosan mellére ütött és ezt felelte :

— Igaza van, pontosan az.

Barátságosan értésemre adta, hogy mindig szándékában volt oroszul tanulni, de látta, hogy honfitársai csak hiányosan tanulják meg ezt a nyelvet, annyira, hogy hivatalokban boldoguljanak vele. Neki, mint magánalkalmazottnak azonban ez nem elegendő, mert komoly tudás nélkül, mint kifejtette, nem lehet az ügyeket intézni, ő pedig nem szeretné, ha akárki félre tudná vezetni.

Szerettem volna megmondani neki, hogy ettől ugyan még a legkülönbözőbb módokon becsaphatják, de aztán mégis meggondoltam, minek szomorítsam el, hadd örüljön szegény!

Ettől az időtől kezdve Pektoralis boldog-boldogtalannal csak oroszul beszélt, ha olykor hibásan is. Ha aztán a hibák félreértésekre vezettek, akármilyen

kellemtelenségeket idéztek is elő, türelemmel és vasakarattal viselte a következményeket, és ha valamit egyszer kimondott, attól nem tágitott. Ebben már önimádata bosszulta meg magát: az önfejű ember sohasem veszi észre, hogyan válik mások eszközévé. Vele is ez történt. Abban a félelmében, hogy nevetségessé teheti magát, olyan dolgokat csinált, amelyek eredetileg eszéágában sem voltak, de megtette, nehogy nevetségessé váljék.

A többiek észrevették a dolgot, és szegény Pektoralis durva tréfák céltáblájává lett. Tévedései főként abból eredtek, hogy a kérdésekre gyorsan kellett válaszolnia és ő pontosan ellenkezőjét mondta annak, amit mondani akart. Előfordult például, hogy megkérdezték tőle:

— Sötét vagy világos teát óhajt, Hugo Karlovics?

A sötét és világos közötti különbséget nem fogta fel eléggé gyorsan, de azért rávágta:

— Sötétet, persze hogy sötétet.

— Nagyon sötétet?

— Hogyne, nagyon sötétet.

— A legsötétebbet?

— Persze, a legsötétebbet.

Erre koromfekete teát töltöttek be neki és megkérdezték:

— Nem lesz túlerős ez a tea?

Hugo látta, hogy tévedett, de vasakarata nem engedte, hogy bevallja.

— Dehogy, dehogy — válaszolta és elszántan felhajtotta rettenetes teáját. Mikor csodálkoztak rajta, hogy német létére hogyan bírja ezt a méregerős folyadékot, volt annyi mersze, hogy kijelentse, éppen ez ízlik neki benne.

— Csakugyan ez ízlik?

— Remekül, kutyamód ízlik — nyilatkoztatta ki Hugo.

— De hiszen ez egészségtelen.

— Oh, csöppet sem egészségtelen.

— Nincs ebben valami... valami...

— Valami micsoda?

— Valami tévedés?

— No de kérem!

És ha már elkövette a tévedést, ha már össze-tévesztette a gyengét az erőssel, volt benne annyi bátorság, hogy azt állítsa, «kutyamód» izlik neki a szörnyű ital. Ennek aztán az lett a következménye, hogy folyton kínálgatták a legerősebb teával és szegény Hugo kénytelen volt jó képet vágni a csúnya játékhöz. Továbbra is állotta szavát és itta a fekete kotyvalékot tea helyett, míg aztán egy szép napon valóságos idegösszeomlást kapott. Szegény németünk hangtalanul és mozdulatlanul feküdt egy álló hétig. Mikor annyira magához tért, hogy újra beszélni tudott, az első szó, amely szájából kijött, a «vasakarat» szó volt.

Mikor felépült, közölte velem, hogy meg van elégedve magával és közben, még mindig erőtlen kezével kezemet szorongatta.

— Ugyan mondja már, minek örül olyan nagyon?

— Annak, hogy nem árultam el magam — mondta, de nem volt hajlandó közelebről megmagyarázni, hogyan érti a dolgot.

Ezzel befejeződtek a teával kapcsolatos szenvedései. Nem is ivott többé teát, mert eltiltották tőle, de hogy reputációját megmentse, úgy tett, mint aki nagyon sajnálja, hogy le kell mondania erről a kedvelt italáról. Nem sokkal ezután hasonló bajt hozott rá a Diaphan nevű francia mustár. Nem emlékszem már a közelebbi részletekre, de alighanem egy, a teához hasonló esettel kapcsolatban Hugo Karlovics a minden-étkezéshez feltálalt francia mustár szenvedélyes kedvelőjének hírébe került. Ette szegény, ette még kenyérre kenve is és nem győzte dicsérni, mennyire izlik neki, milyen kutyamód remeknek találja a mustárt.

Ez a kísérlet ugyanolyan balul ütött ki, mint a teával történt eset. Pectoralis kis híján belehalt a mustár túlságos élvezetétől származó gyomorhurutba,

melyet ugyan kikezeltek, utóhatásait azonban egészen tragikomikus haláláig megsínylette.

Még sok ehhez hasonló vidám és szomorú eset történt vele. Nem lehet valamennyit felsorolni, de pontosan emlékszem három esetre, mikor vasakaratának ez a szálnalmas áldozata már azt sem állíthatta, hogy ami történt, szántszándékkal történt.

Pályája ekkor még felfelé ívelt — és szomorú letörése csak utóbb következett be.

VII.

Az új korszak az első nyáron köszöntött be, amelyet Pektoralis körünkben töltött. Azzal kezdődött, hogy Hugo új hintót eszkábált össze magának. Ehhez tudni kell, hogy a város negyven versznyi távolságban volt tőlünk, de volt egy erdei út, amely a távolságot csaknem felére csökkentette. Igaz, hogy ez az ösvény csaknem járhatatlan volt és még a parasztok is csak nagynehezen vergődtek át rajta kétkerekű talyigáikkal. Hugo a rövidebbik utat akarta használni, de nem volt hajlandó a parasztkordékon rázatni magát, ezért valami hintófélét szerkesztett: rugós ülésű karosszéket, amelynek alvázat egy ócska kocsi elejével kombinálta össze. A jármű furcsán hatott és a parasztok azt a nevet adták Pektoralisnak, hogy «Ördögszánkó». Eddig azonban még rendben lett volna a dolog, a baj az volt, hogy a szobai használatra szánt karosszék semmiképpen sem akart beletörni új rendeltetésébe, nem bírta a rázást és minduntalan levált alvázáról. Ilyenkor Hugo lova egyedül érkezett meg, aztán néhány óra múlva Pektoralis maga is hazavánszorgott, hátán a karosszékkal.

Járt azonban ennél rosszabbul is. Egyszer a karosszékkal együtt beleesett egy mocsárba, ahol addig gubbasztott, míg csak ki nem halászták, mondanom is fölösleges, hogy milyen siralmas állapotban. Ezúttal ő sem állíthatta, hogy minden szándéka szerint történt, egyebekben azonban csökönyössége a régi maradt.

A másik történet a következő: Egy vadászat után Hugót egyik principálisa magához hívta teázni. A tea-

asztal körül ott ült az egész telep, kedélyes csevegéssel töltve az estét. Hugónak forró vizet töltöttek be vörösborral vegyítve és megkérték, beszéljen vadászélményeiről. Jó vadász volt és nem sokat hazudott, de mivel vasakarata itt is uralkodott rajta, ártatlan elbeszélése ebben az esetben is megmosolyogtatott bennünket. Mosolyogva hallgattuk hát, közben azonban nem kis bosszúságunkra folyton több lett körülöttünk az alkalmatlankodó darázs. Nem értettük, honnan jön ez a sok kellemetlen rovar. A ház ablakai ugyan nyitva voltak, de künn zuhogott az eső, érthetetlen volt tehát, hogy a gonosz férgek hogyan repülhettek a szobába. Honnan jöttek hát? Úgy szállongtak, mint a bűvész kalapjából a virágok. Az asztal lábán nyüzsgöttek, az asztalon, a tányérokon, végül Hugo hátán is megjelentek. Az egyik fullánkját a háziasszony kezébe bocsátotta.

A társalgást nem lehetett folytatni. Általános zűrzavar támadt, mert a hölgyek idegeskedtek, a férfiak pedig udvariasan segítségükre igyekeztek lenni. Eszeveszett hajsza kezdődött zsebkendővel és asztalkendővel, a vendégek ide-oda szaladgáltak, egyik szobából a másikba. Akadtak olyanok is, akik elbújtak a bestiák elől. Csak Hugo nem vett részt mindebben, ő tudta, miért... Mozdulatlanul állt széke mellett, amelyen addig ült, sajnálatraméltó jelenség volt, az embernek a szíve megeshetett volna rajta. Arca fehér volt, mint a fal, ajkai remegtek és kezei görcsösen rángatóztak. Nedves kabátja, különösen a hátán, tele volt darázssal.

— Üristen! — kiáltottuk és köréje sereglettünk — hiszen maga egy élő darázfészek, Hugo Karlovics.

— Dehogy is — mondta, de csak nagynehezen nyögte ki a szavakat — nem vagyok én fészek, szó sincs róla, csak nálam van a fészek.

— Darázfészek?!

— Az. Találtam, nedves volt, meg akartam vizsgálni és magammal hoztam.

— És hol van most?

— A hátsó zsebemben.

— Vagy úgy!

Lehúztuk róla a kabátot, miután a hölgyek addigra már valamennyien elmenekültek a veszedelmes szobából. A mellény hátát egészen belepték a darazsak, amelyek felfelé másztak Hugo hátán, mászás közben megszáradtak, megrázkódtak és szárnyra kaptak. Közben a boldogtalan ember zsebéből végeleáthatatlan sorokban másztak elő folyton új meg új darazsak.

Első dolgunk az volt, hogy ledobtuk a szerencsétlen kabátot a padlóra és összetapostuk az egész felfordulás okául szolgáló darázsfészket. Azután Hugót vettük elő, aki leírhatatlanul össze-vissza volt szurkálva, de összeszorította a fogát és egy zokszó sem hagyta el ajkát. Megszabadítottuk az inge alá mászott darazsaktól, felsőtestét vastagon bekentük vajjal, aztán lefektettük a diványra és letakartuk egy lepedővel. Percek alatt minden tagja megdagadt és szemmel láthatólag iszonyú kínokat állott ki, de mikor az egyik angol megjegyezte, hogy ennek az embernek tényleg vasakarata van, egész arcát mosoly öntötte el és megszólalt:

— Örülök, hogy nem kételkednek benne többé.

Otthagytuk, hogy kipihenje magát és élvezze vasakarátát. Szegény nem tudta, hogy a háta mögött valamennyien nevetünk rajta, és hogy a sors máris egy újabb történet hőisévé szemelte ki.

VIII.

Ezen a ponton előre kell bocsátanom, hogy Hugo nem volt ugyan zsugorinak nevezhető, de mindent a legpontosabban kiszámító, takarékos ember volt. Takarékoskodása, mint tudjuk, azt a célt szolgálta, hogy mielőbb összegyűjtse a háromezer tallért és ehhez vasakarátát is felhasználta, úgyhogy mégis fogához verte a garast és nagy elszántsággal lemondott mindenről, amiről csak le lehetett mondani. Nem vett magának új ruhát, nem tartott szolgálot, cipőjét minden reggel maga tisztította. Mégis volt valami, amire kénytelen volt pénzt kiadni. Lovat vásárolt. Ezt is gazdaságosságból tette, mert kiszámította magának, hogy többbe kerül neki, ha bérkocsin jár, ezért határozta el tehát magát a lótartásra. Elhatározásának keresztülvitele azonban akadályokba ütközött. Lótenyésztő bőven volt a vidéken, kicsi is, nagy is, közöttük egy Dmitrij Jerofeics nevű középbirtokos. Senki nem tudta a vevőt lóvásárlásnál úgy becsapni, mint ez a Dmitrij Jerofeics. Valóságos művészi tökélyvel űzte a család mesterségét, ügyesen, elegánsan, inkább a dicsőségért, mint a haszon kedvéért. Minél nagyobb szakértőnek mutatta magát a vevő, annál merészebben és szemérmetlenebbül szedte rá Dmitrij Jerofeics. Az volt a legnagyobb öröme, ha ilyen szakértővel volt dolga, nem győzött fogadkozni, hogy nincs kellemesebb, mint hozzáértő emberrel tárgyalni lovakról. Amellett ravasz volt, nem dicsérte a bemutatott lovat, inkább kissé fitymálóan beszélt róla :

— Megjáros gebe, de nem éppen a legkülönb. Különben hiszen látja, ítélje meg maga.

A szakértő nézte, nézte a lovat, Dmitrij Jerofeics pedig csak az istállófiút dirigálta :

— Ne forgasd! Mit forgatod, nem vagyunk cigányok. Csak nézze meg ez az úr alaposan, állj nyugodtan. A lábát fájdtította nemrég, begyógyult már?

— Hol fájdtította? — kérdezte a vevő.

— Itt a csárkján volt valami baja.

— Az nem ennek a lónak volt, Dmitrij Jerofeics — szólalt meg az istállófiú.

— Úgy, nem ennek volt? Persze, persze, ki ismeri meg valamennyit? Vigyázzon, bátyuska, nehogy rosszul járjon, a ló nem drága, de az ember jól teszi, ha vigyáz a pénzére. Hanem bocsásson meg, fáradt vagyok, megyek már haza.

A vevő erre kedvére szemügyre veszi az állítólag beteg csánkot, amelyen ugyan semmi hibát nem talál, közben azonban természetesen nem veszi észre a ló valóságos fogyatkozásait. A vevő felül a kópéságnak, Dmitrij Jerofeics pedig kezét dörzsölgeti :

— Üzlet üzlet, ne bíztál volna úgy a szakértelmedben.

IX.

Volt Dmitrij Jerofeicsnek egy kényes pontja, amelyen meglehetősen könnyen sebezhető volt. Mivel tudvalevőleg mindenki azt szeretné, amije nincs, Dmitrij Jerofeicsnek az volt a legfőbb kívánsága, hogy higgyenek neki és bízzanak meg benne. Akárhányszor előfordult, hogy ezt mondta az embereknek:

— Ne vizsgálódj, ne tartsd magad szakértőnek, bízd magad rám és kapsz százért egy olyan lovat, hogy testvérek között is megér ötszázat.

Különösképpen így is volt. Dmitrij Jerofeics ezen a ponton nem ismert tréfát. Túltett magán a becsületességben. Ez is egy fajtája a vasakaratnak. De mert egyre többen használták ki ezt a gyöngéjét és erszénye erősen megsínylette a dolgot, végül is szabadulni igyekezett ettől a terhes bizalomtól. Jóideig nem bírta elszánni magát rá. Mikor aztán Pektoralist küldte hozzá a jószerencse, Dmitrij Jerofeics nekibátorodott. Mikor Hugo elmondta a mondókáját, hogy lovat akar venni és rábízza magát Dmitrij Jerofeics becsületességére, emberünk kész volt a felelettel:

— Ugyan már, atyuskám, hol van manapság becsületesség?... Van elég lovam, nézd meg őket és válaszd ki a kedvedre valót; mi köze ennek a becsületességhez?

— Nem baj, Dmitrij Jerofeics, rábízom a választást, én csak magában bízom.

— Adok egy tanácsot: ne bízz senkiben és ne bízd a választást senkire. Miért akarsz másokban bízni? Nincs magadnak sütnivalód?

— Legyen a maga kívánsága szerint, de fogja, itt

van száz rubel, adjon érte egy lovat, ezt nem utasíthatja vissza.

— Miért utasítanám vissza? Száz rubel kerek összeg, miért ne fogadnám el! De kellemetlen nekem a dolog, tudom, később meg fogod bánni.

— Nem fogom megbánni.

— Ugyan már miért ne bánnád meg? Nem keresed könnyen, meg fogod bánni, ha rossz lovat kapsz tőlem, panaszkodni fogsz rám.

— Nem fogok panaszkodni.

— Ezt csak úgy mondod, mert miért is ne panaszkodnál? Bosszúságod lesz vele és panaszkodni fogsz.

— Biztosíthatom, hogy soha egy teremtetett léleknek nem fogok panaszkodni.

— Vess erre keresztet.

— Nálunk nem szokás keresztet vetni, Dmitrij Jerofeics.

— Na látod! Még keresztet sem szokás nálatok vetni, hát hogy higgyen nektek az ember?

— Higgyen vasakaratomban.

— Hát jó, legyen meg az akaratod — zárta be a vitát Dmitrij Jerofeics és miután vacsorával vendégelte meg vevőjét, hívatta az istállófiút. — Fogd be Hugo Karlovics szánjába az Okriszt.

— Az Okriszt, Dmitrij Jerofeics? — csodálkozott a fiú.

— Igen, az Okriszt.

— Igazán azt akarja, hogy azt fogjam be?

— Tökkelütött vagy. Folyton kérdezgeted az embert. Azt mondtam, fogd be, hát fogd be. — Mosolyogva elfordult az istállófiútól és Pektoralishoz intézte szavát: — Remek állatot kapsz tőlem. Fiatal, jó formájú, aranyosszőrű, nem fogsz betelni a látásával. Biztos vagyok benne, hogy még élsz, nem felejtész el.

— Köszönöm, köszönöm! — hálálkodott Pektoralis.

— Ráérsz megköszönni, ha kikocsikáztad vele magad. De ha mégsem menne minden kedved szerint —

ne felejtse el, amiben megegyeztünk. Ne panaszkodj, ne hányd szememre, hogy nem találtam el az ízlésedet.

— Soha senkinek nem panaszkodom. Bízson vas-akaratomban.

— Pompás. Hát ha így lesz, akkor az én emberem vagy. Hanem, testvér, az én akaratom semmit sem ér. Akárhányszor megfogadtam magamnak, hogy mindenkiel szemben becsületes leszek, mégsem tudom megtartani. Nem tehetek róla. Megbánom a pópa előtt is, de hiába, vissza már nem csinálhatom. Nálatok, lutheránusoknál ugye nincs megbánás?

— Mi az Úristen előtt bánjuk meg vétkeinket.

— Ej no, hát ez meg micsoda akaratos népség! Nem vetnek keresztet és a bűnbánatot sem ismerik. Nincs se pópátok, se szentetek — nincs is, hogy honnan vegyétek, valamennyi szent orosz volt. Isten veled, atyuska, hajts, én meg megyek aludni.

Szólt és így is cselekedett.

Pektorális tudta Dmitrij Jerofeicsről, hogy szeret tréfálkozni és azt hitte, most is csak tréfál. Vette a kabátját, kiment a ház elé és beült a szánba. De alig ragadta meg a gyeplőt, a ló nekiiramodott és ment fejfelé a falnak. Másfelé rántotta a gyeplőt, mire a ló a zárt csűrnek rohant, de még a fejét is rázta közben.

A német sokáig nem értette a tréfát és senkit sem talált, aki megmagyarázta volna neki a dolgot, mert közben a házban mindenki aludni tért. Minden világosság kialudt, az emberek visszavonultak. Úgy hatott a ház, mint egy elvarázsolt kastély, csak a hold világította meg a földeket a nyitott kapu mögött. Csikorgó hideg volt.

Hugo körülnézett és látta, hogy itt valami nincs rendjén. Megfogta a ló fejét, a hold felé fordította és megrémült, mert a ló szeme olyan kihalt és tompafényű volt, mint két vak tükör és fémesen tükrözte vissza a hold világát. Hugo megállapította, hogy a ló vak és még egyszer körülnézett az udvaron.

Úgy rémlett neki, mintha az egyik ablak mögött a holdfényben Dmitrij Jerofeics hórihorgas alakját látná. Talán a holdat bámulta, de az is lehet, hogy imádkozni készült. Hugo sóhajtott egyet, megfogta a ló kantárszárát és kivezette az udvarból.

Alig tűnt el Pektoralis a kapu mögött, Dmitrij Jerofeics ablakában pislá fény jelent meg. Úgy látszik, az öreg Dmitrij Jerofeics meggyújtotta a mécsest a szentkép előtt és imádkozni kezdett.

X.

Szegény Hugót kegyetlenül becsapták. Mődfellett győttörte a veszteség, az elviselhetetlen bosszúság, nem csoda, hogy fölöttébb elkeseredett hangulatban baktatott a síkságon át. Mégis türelemmel viselte sorsát, miközben negyven versztet gyalogolt, kantárszárán vezetve a vak lovat, amely az üres szánt húzta maga után. Hogy aztán végül mit csinált hangulatával és lovával? Annyi bizonyos, hogy a ló eltűnt és Hugo senkinek sem mondta meg, hová lett. Feltehető, hogy útközben arrafelé kőszáló tatároknak adta el. Mindannyian gyakran megfordultunk Dmitrij Jerofeics portáján és Pektoralis is úgy ment oda, mintha kölcsönös viszonyukat a neheztelés legkisebb árnyéka sem homályosítaná el. Dmitrij Jerofeics egy darabig kerülte, aztán mégis találkoztak — de Pektoralis egyetlen szót sem szólt a lóról.

Végül Dmitrij Jerofeics vesztette el türelmét és maga pendítette meg a kérdést :

— Mindig elfelejtem megkérdezni, mi van a csikóval?

— Semmi. Nagyon jó — válaszolt Pektoralis.

— Az már igaz, egyebet nem is lehet róla mondani. Persze hogy jó kis ló. De hogy fut a kocsival?

— Jól.

— Akkor nincs baj. Tudtam, hogy jól szalad. De miért nem vele jöttél ma?

— Kímélem.

— Nagyon helyes. Okosan teszed, testvér, kíméld csak. Remek kis kanca, valóságos bűn volna nem kímélni.

Elmondta embereinek, hogy Hugo Karlovics dícséri az Okriszt, magában azonban így gondolkozott: Micsoda ördög ez a német! Életében először fordult elő, hogy valaki, akit ilyen pogányul becsapott, nem reklamált és nem veszekedett.

Dmitrij Jerofeicset módfelett furdalta az ügy. Nem értette, mire vélje a dolgot, és maga mesélte el mindenkinek, hogyan szedte rá Pektoralist. Erősen nehézményezte, hogy áldozata nem panaszkodik. Pektoralis azonban állott szavának, és mikor Dmitrij Jerofeics kijelentései fülébe kerültek, csak vállát vonogatta:

— Nincs benne akaraterő.

Dmitrij Jerofeics nemcsak agyafúrt, hanem gyáva, babonás és kishitű is volt. Azt képzelte, hogy Pektoralis valami ravaszul kitervelt bosszút forral ellene. Véget akart vetni ennek a kellemetlen bizonytalanságnak, elküldött Pektoralisnak egy háromszáz rubelt érő derék lovat és tisztelettel bocsánatot kért tőle.

Pektoralis elvörösödött, mikor a küldönc a lóval megérkezett és a leghatározottabban meghagyta, hogy a lovat vigyék vissza tulajdonosához. Üzenet helyett kétsoros levelet írt Dmitrij Jerofeicsnek: «Szégyellem magam Ön helyett, Önnek nincs akarata.»

Ez az ember, aki vasakarátának bizonyítására egész sor kísérletet mutatott be nekünk, egyszerre célja megvalósulása előtt állt: az újév újabb fizetésemelést hozott, mely a már megtakarított összegekkel meghaladta a háromezer tallért.

Pektoralis megköszönte a javítást és előkészületeket tett, hogy Németországba utazzon, de megígérte, hogy a következő hónapban visszatér feleségével együtt.

Rövid készülődés után elutazott, mi pedig türelmetlenül vártuk visszatértét. Az volt ugyanis a feltevésünk, hogy felesége semmiképpen sem lehet minden napi nő.

De milyen értelemben?

— Biztosan valamennyiünknek túljár az eszén — vélte Dmitrij Jerofeics.

XI.

Rövidesen hírt kaptunk Pektoralistól. Elutazása után egy hónappal közölte velem, hogy megházasodott és feleségét oroszul Klara Pavlovnának hívják. További egy hónappal ezután megérkezett feleségével együtt, akire módfelett kíváncsiak voltunk. Neveletlen érdeklődéssel vettük szemügyre.

A telepen mindenki ismerte Pektoralist, kisebb-nagyobb csodatetteit és általános volt a felfogás, hogy felesége is afféle hozzáillő csoda lesz. Így is volt. Annyira, hogy eleinte nem is értettük az egészet.

Klara Pavlovna tipikus német nő volt — nagy, szemmel láthatóan makkegészséges, bár arca pirosságában volt valami hemorrhoidális. Meglehetősen furcsa hatást tett, hogy baloldala egészében erősebb volt a jobbnál. Különösen balarcán volt feltűnő a különbség, mintha csak mumpsza lett volna, de tagjain is látszott. Balkeze és ballába nagyobb volt a jobbnál.

Hugo maga hívta fel erre figyelmünket, úgy látszott, mintha különös öröme telne benne.

— Nézzék csak — mondta — ez a keze nagyobb a másiknál. Az ilyesmi a legnagyobb ritkaság.

En, aki a természetnek ezt a játékát ezúttal látam először, a magam részéről sajnáltam szegény Hugót, hogy kénytelen feleségének egy pár kesztyű és cipő helyett mindjárt kettőt venni. A részvét azonban nem volt helyénvaló, mert Madame Pektoralis más megoldást talált: kesztyűből is, cipőből is mindjárt a nagyobbat vette, így aztán egyik cipője minduntalan

leesett a lábáról. Ugyanez történt, mikor eljött a kesztyűviselet ideje.

Egyikünknek sem volt túlságosan inyére a hölgy, akit nem is igen lehetett hölgynek nevezni, olyan parlagi és közönséges volt. Nem értettük, mi vonzotta Pektoralist ehhez a perszónához és mi késztette rá, hogy örök hűséget esküdjön neki az oltár előtt. És még Németországba ment érte! Az ember szinte szeretne volna megmondani neki:

«Mért nem mentél a pokolba?
Ilyet ott is leltél volna!»

Nyilvánvaló volt, hogy Klara jó tulajdonságai csak lelkiek lehetnek. Például az akarata. Meg is kérdeztük:

— Klara Pavlovna bizonyára erős akaratú?

Pektoralis a száját csücsörítette:

— Pokoli!

Az angol hölgyek társaságában igen okos és jól-nevelt dámák voltak, akikhez Klara Pavlovna egyáltalában nem illett. Pektoralis érezte ezt, de nem törődött vele, hogy ítélik meg mások a feleségét. Abban is igazi német volt, hogy nem másoknak, hanem magának tartotta, fittyet hányt reá, hogy beleillik-e környezetébe vagy sem. Megkapta, amit akart és amit mindennél jobban becsült: a vasakaratot, amely az övével egyesítve csak egészen csodálatos ivadékokat eredményezhetett. S ez neki elég volt.

Legnagyobb csodálkozásunkra sehogyan sem tudtuk felfedezni a nőben ezt a vasakaratot. Élte a maga életét, megfőzte a levest, kisütötte a pecsenyét és harisnyát kötött, egyiket a másik után. A férj távollétében, ha ennek máshol akadt dolga, egy Ofenberg nevű hóríhorgas német kazánfűtő látogatta a nőt.

Ofenberget tíz szóval el lehet intézni: fiatal német volt, olyan, hogy színészek mintának használhatták volna a munkás alakításához, akit a gazda felesége elcsábít, mint az a «Marly molnárné» című ismert

darabban történik. Valamennyien megegyeztünk abban, hogy ostoba, bár volt benne némi pedantéria, megtoldva egy kis enyhe ravaszsággal. Külseje megtévesztő volt, mint a jezsuita pátereké.

A gyárban Pectoralis segédjeként dolgozott, de nem annyira gépész volt, mint inkább parancsközvetítő tolmács. Ebben a minőségben sem volt éppen elsörendű, mert gyakran idézett elő galibát. Pectoralis azonban megtúrta és még akkor is használhatónak találta, mikor maga már megtanult oroszul. Nem tudom, micsoda rejtett tökéletességeket gyanított benne, de az bizonyos, hogy szerette ezt a honfitársát. Házasságáig egy lakásban, egy szobában lakott vele, együtt sakkoztak és vadásztak, úgy vigyázott rá, mintha szülei bízták volna gondjaira. Hozzászoktunk, hogy Pectoralist és Ofenberget elválaszthatatlan barátoknak tekintsük, akik egymás nélkül csak ritkán mentek valahová. Ez most megváltozott, mert Pectoralis gyakran elutazott, ez azonban nem veszélyeztette Ofenberg erkölcsi feddhetetlenségét, amelyre férje távollétében Klara vigyázott. Kölcsönösen hasznára voltak egymásnak azzal, hogy Ofenberg szórakoztatta Klarát, ez pedig megóvta a fiatalság kísértéseitől. Nyilván ez volt az elgondolás, de az ördög beleszólt és csúnyán felkavarta a dolgokat. Hugónk eredetiségének és őszinteségének tudható be, hogy mindez nem a legnagyobb csendben történt és fenekestül felfordította a házat.

Asszonyi megítélés szerint a később elbeszélendőkben Hugo maga megbocsáthatatlanul hibás volt — tudvalevőleg azonban az asszonyok mindig a férjet okolják mindenért. Az olvasó hallgassa meg a dolgot és mondjon pártatlan véleményt, női befolyásolás nélkül.

XII.

Három év telt el Pektoralis nősülése óta. De éppígy elmúlhatott volna a hatodik, a nyolcadik és a tizedik esztendő is, ha a harmadik pénzügyi téren nem hozza meg Pektoralis különös szerencsáját. Ebből a szerencséből fakadt aztán a nagy szerencsétlenség, amelyről a továbbiakban fogok megemlékezni.

Már említettem, hogy Pektoralis alapos ismerője volt szakmájának. Vasakarata ügyessé és kitartóvá tette és mindent hozzáértéssel végzett. Csakhamar olyan tekintélyre tett szert a környéken, hogy mindenfelé elhívták, egyszer, hogy felállítson, másszor, hogy megjavítson egy gépet és ami efféle még adódott. Főnökeinek nem volt ez ellen kifogása, minden munkát elvállalhatott és így jövedelme jelentősen megszaporodott. Vagyona elérte azt a fokot, hogy mérlegelni kezdte, ne mondjon-e le végleg Doberanról és létesítsen az R.-i ipari központban saját gépgyárat.

Ez a kívánság emberi szempontból meglehetősen magától értetődő. Ki ne szeretné otthagyni a mindennapos taposómalmot és a maga gazdája lenni? Hugo Karlovicsnál azonban más mozgatóerők is voltak, mert nála az önállóság vágya az életszínvonal emelésének lehetőségével társult. Az olvasó pillanatnyilag talán még nem érti, mit akarok ezzel mondani, egyelőre azonban még nem fedhetem fel a titkot.

Nem emlékszem már, hogy Pektoralis számítása szerint milyen összeg volt szükséges a gyáralapításhoz, de tizenkét-tizenötezer rubel körül lehetett és mihelyt ezt az összeget az utolsó kopekig elérte, pontot tett

élete eddigi korszaka után és bejelentette a következő, második fejezetet.

Ez az új fejezet ismét három szakaszból állott, melyek közül az első a felmondás volt és annak bejelentése, hogy megnyitja a városban saját gyárát. A második szakasz a gyár felépítése volt alkalmas olcsó telken. Ez nem volt könnyű feladat egy kisvárosban — és Pektoralis a rendelkezésre álló telkek közül csak egyet talált megfelelőnek. Ehhez aztán ragaszkodott is. A nagy és mélyen fekvő telek egyik oldala a piac-térrel volt határos, másik oldala a folyópartra nézett. Óriási régi kőépületek álltak rajta, melyeket egészen kis befektetéssel használhatókká lehetett tenni. Csak-hogy a telek felét már régen hosszabb lejáratra bérbeadták egy Szafronics nevű polgárnak, akinek itt egy kis fémöntődéje volt. Pektoralis ismerte az üzemet és tulajdonosát és remélte, hogy kimarhatja onnan. Szafronics ugyan nem adott okot semmi ilyen reményre, sőt határozottan kijelentette, hogy eszeágában sincs elmenni. Pektoralis tehát kieszelt egy tervet, melynek Szafronics az ő véleménye szerint nem állhatott ellen. Tervében bizakodva megvette az ingatlant és derűs hangulatban jelent meg nálunk az adás-vételi szerződéssel. Olyan vidám volt, hogy tőle szokatlan dolgokra vetemedett: szemünk láttára megölelte feleségét, megcsókolta főnökeit, Ofenberget fülénél fogva felráncigálta ültéből és közölte velünk, hogy berendezkedett és nemsokára R.-be utazik, saját üzemébe.

Nekem az volt a benyomásom, hogy Klara Pavlovna az örömhírré elsápadt, Ofenberg pedig annyira lesújtottnak látszott, hogy Hugo is észrevette és hahotázva megszólalt:

— No ugye, ezt nem vártad, te mamlasz?

Azzal vállonkapta a hórihorgas fiút, maga felé fordította és vállon veregette:

— Nem baj, ne búsulj, rád is gondoltam. Nem hagylak el, te is velem maradsz. Most menj a városba és hozd el a pezsgőt és miegymást, amit ezen a papíron látsz.

A cédula jegyzék volt a Pektoralis által a városban eszközölt és ott hagyott bevásárlásokról. Volt azon bor, szendvics és ami szem-szájnak ingere.

Pektoralis nyilván nagy ünnepség rendezésére készült. Másnap, mikor az enni- és innivaló megérkezett, valóban körbenjárt és mindnyájunkat meghívott egy lakomára, amelyet esküvője alkalmából rendez.

Azt hittem, nem értem jól és megkérdeztem tőle:

— Búcsúestét rendez kilépése előtt és új vállalatára akar inni velünk, nemde?

— Oh nem, a vállalatot majd ott ünnepeljük, a mai estélyt nászülésem örömére rendezem.

— Azt akarja mondani, hogy ma kelnek egybe?

— Azt. Klara Pavlovna és én ma kelünk egybe.

— Ugyan már, micsoda badarságokat beszél!

— Ez nem badarság. Úgy van, ahogy mondom: ma nászülök.

— Nászul? No de engedjen meg, hiszen maga már három éve nő.

— Hm, hát igen, három éve, három éve. De azt hiszik, ezentúl is úgy lesz, mint eddig három éven át? Persze maradhatott volna így akár harminchárom évig is, ha nem gyűjtöm a pénzt és nem rendezkedem be az önállóságra — most azonban, nem, barátocskám, Klara Pavlovna nyugodt lehet, ma veszem feleségül. Úgy látom, még mindig nem érti?

— Valóban nem.

— Pedig egészen egyszerű a dolog. Klárikával megállapodtam abba, hogy mihelyt együtt lesz háromezer tallérom, megtartjuk az esküvőt. Értik a dolgot? Csak az esküvőt, egyebet semmit. De ha a magam ura leszek, akkor meg is nászülök, értik most már?

— Jóságos Isten — mondtam — félek, hogy kezdem érteni. Hogy maga... három évig... nem is volt igazán nő.

— Hát ez az. Az esküvőm megvolt, de nő azért nem voltam. Megjegyzendő azonban, ha nem sikerült volna önállósítanom magam, így éltem volna még akár harminchárom esztendeig.

— Meg kell adni, maga csodálatos ember!

— Úgy van. Magam is tudom, hogy egyszerű ember vagyok, vasakaratom van. Maga persze nem értette, mikor elmondtam, hogy háromezer tallérral még nem leszek a boldogság tetőpontján, csak közel hozzá.

— Nem — feleltem — akkor még nem értettem.

— És most már érti?

— Most már igen.

— Maga nem buta ember, mi a véleménye rólam? A magam ura vagyok, most már megengedhetem magamnak, hogy családom legyen és minden egyebem.
— Nagyon derék — mondtam — hogy az ördög vigye el a derékségét!

Fele se tréfa, egész nap, egészen estig furdalt a dolog.

Ez a német ördög még a mi Csicsikovunkon is túlesz, gondoltam magamban.

És ahogyan Heine álmodott a porosz sassal, aki egész Németországot szárnyai alá veszi, valóságos káprázatként tűnt fel előttem az a német, aki ma este készül háromévi házasság után felesége férje lenni. Felérheti emberi ész, mit bír ki és mennyire viheti az ilyen ember?

Ez a kérdés motoszkált bennem az egész hosszú és pazar lakoma alatt, amelyen az angolok is, de az oroszok és németek is teljesen eláztak. Egymás nyakába borultak és egyértelmű megjegyzéseket tettek arra, hogy a hosszúra nyúlt ünnepség értékes perceket lop el a régen sóvárgott boldogságtól. Pectoralis azonban rendíthetetlen maradt. Ő is pityókás volt, de azért váltig ezt mondta:

— Nekem nem sürgős, én sehová sem sietek, de mindenhova eljutok a kellő időben. Üljenek csak le és iganak, hiszen tudják, hogy nekem vasakaratom van.

Szegény ebben a pillanatban még nem tudta, mennyire szüksége lesz akaratára és milyen megpróbáltatások várnak még rá.

XIII.

Az estélyre való tekintettel másnap reggel egy fél-órával tovább aludtam a szokottnál. Akkor sem igen akaródzott felkelnem, mikor inasom a legerélyesebb eszközöket használta felébresztésemhez. Csak akkor vettem erőt magamon, mikor lassanként tudatomba hatolt a közölt hír fontossága.

Ezúttal is Hugo Karlovicsról volt szó — mintha az előző napi ünnepség még mindig folytatódott volna.

— Mi az? Mi az? — kérdeztem, miközben felültem az ágyon és álmos szemekkel pislogtam inasomra.

Az eset a következő volt: egy órával a vendégek távozása után Hugo a hajnali szürkületben kitámaszkodott a háza előtti verendára és éles füttyentéssel ezt ordította:

— Szóval mégis!

Néhány perc múlva még hangosabban kiáltotta ugyanezt s ettől kezdve egyre harsányabban ismételte:

— Szóval mégis! Szóval mégis!

Az egyik éjjeli őr megkérdezte:

— Mi van önnel, uram?

— Küldd ide rögtön Szóvalmégist.

Az éjjeli őr nagyot nézett és ezt felelte:

— Menjen aludni, atyuska, miket beszél itt össze-vissza!

— Rögtön küldd ide Szóvalmégist, hülye! Menj a túlsó oldalra az esztergályosokhoz, rázd fel és mondd meg neki, azonnal jöjjön ide!

Leitták magukat a pogányok, gondolta magában az éjjeli őr és elindult, hogy felkeltse Ofenberget.

— Az úr is német, biztosan megérti majd, mi a baja.

Ofenberg maga is jócskán felöntött a garatra előző éjjel. Nagynehezen magához tért, felöltözött és elindult Pektoralishoz, aki még mindig a lépcsőn állt. Mikor Ofenberget meglátta, összerázkódott és ordítani kezdett :

— Szóval mégis!

— Mivel szolgálhatok? — kérdezte Ofenberg.

— Szóval mégis! Azaz hogy mégsem, nincs meg, amit kívánok — mondta Pektoralis és parancsoló hangon rászólt :

— Gyere utánam !

Aztán bement vele az irodába, bezárta az ajtót és a két ember azóta verekszik.

Nem akartam hinni fülemnek, de emberem szilárdan megmaradt állítása mellett és azt is hozzátette, hogy a verekedés életveszélyes. Zárt ajtók mögött verekszenek, úgyhogy semmit sem látni belőle, de szörnyű puffanások zaja hallatszik és az asszony sír.

— Kérem, jöjjön oda — mondta inasom — már az egész telep összecsendült és emberhaláltól félnek, de az ajtón még senki sem tudott behatolni.

Odasiettem és valóban nem mindennapi látvány tárult elém. Az egész telep ott tolongott az ajtó előtt. Az ajtó azonban be volt zárva és mögötte eszeveszett dulakodás zaja hallatszott, gyömöszölés és vonszolás, hatalmas puffanások, aztán megint gyömöszölés és vonszolás... Majd egy kis szünet... aztán újból huzakodás és asszonyi szipogás.

— Hé, uraim! — kiáltottuk. — Idehallgassatok... elég volt már, hagyjátok abba, nyissátok ki végre az ajtót!

— Ne merj válaszolni! — hallottuk Pektoralis hangját. Aztán újból dulakodás zaja hallatszott.

— Elég, elég, Hugo Karlovics! — kiáltottuk. — Elég! Vagy betörjük az ajtót!

Ez az ultimátum nyilván hatott. A verekedés még egy percig tartott, aztán véget ért. Ebben a pillanatban

felpattant az ajtó és Ofenberg, szemmel láthatóan idegen erők behatására, kirepült közénk.

— Mi van magával, Ofenberg? — kiáltottunk fel valamennyien egyszerre. Ő azonban válasz nélkül továbbrohant.

— No de Hugo Karlovics! Miért hagyta így helyben?

— Tudja ő azt — válaszolta Pektoralis, aki maga sem nyújtott megnyugtatóbb látványt Ofenbergnél.

— Mégis, akármit csinált... Hogy lehet valakit így...?

— Miért ne lehetne?

— Szabad egy embert így összeverni?

— Miért ne volna szabad? Ő is ütött. Egyenlő esélyekkel vívtunk orosz háborút.

— Ezt nevezi maga orosz háborúnak?

— Ezt én. Ezt a feltételt szabtam: orosz háború, kiabálás nélkül.

— Mi az, hogy orosz háború kiabálás nélkül? — mondtuk. — Maga itt kigondolt valamit, ami egyáltalában nem oroszos.

— Ugyis lehet mondani, hogy agyba-főbe.

— Mi az, hogy agyba-főbe? Ez nem orosz specialitás. De hát mondja meg már végre, mi készítette rá?

— Hogy mi? Azt ő már tudja — felelte Pektoralis.

Ilyen kétértelmű módon jelezte helyzete tragikumát, mely váratlanságával igen kellemetlenül érte.

A két német orosz háborúja után nemsokára beköltözött a városba. Mikor elkészönt tőlem, búcsúzáskor így szólt:

— Tudja, rútul megcsaltak.

Sejtettem, mire céloz, és hallgattam, de Pektoralis fülemhez hajolt és ezt súgta:

— Klarinkának nincs olyan vasakarata, mint gondoltam, beadta a derekát Ofenberg csábításának.

Feleségét természetesen magával vitte a városba, de Ofenberget nem. Ő szegény az orosz háborúban megrendült egészségének helyreállításával foglalko-

zott. Nem panaszkodott Pektoralisra, de kitartott amellett, hogy nem tudja, miért verekedtek.

— Kihivatott — mesélte — és azt ordította, hogy «szóval mégis». Aztán meg: «Állj ki, orosz háborút vívunk — ha te nem ütsz, én ütlek.» Egy darabig tűrtem, aztán én is megsokalltam és szintén ütöttem.

— És mindezt a «szóval mégis» miatt?

— Egyebet nem hallottam tőle és nem is tudok.

— Hát ez bizony furcsa!

— És fájdalmas is — tette hozzá Ofenberg.

— Mondja, Ofenberg, nem udvarolt maga Klara Pavlovnának?

— Bizonyisten nem!

— Tökéletesen ártatlannak érzi magát?

— Bizonyisten annak.

Ilymódon megmaradtak kétségeim József bűnösségének mérve felől, amelyért derekasan megbűnhődött, abban azonban nem kételkedtem, hogy Pektoralis vasakarátát ez alkalommal súlyos csapás érte. Tudom, nem illik a más kárán örvendezni, de őszintén bevallom, nagy meglepéssel töltött el a lecke, amelyet németem kapott, mikor tudomására jutott Klara akarathiánya.

Ez a lecke nem téveszthette el hatását. Vasakarátát azonban nem törte meg. Ez a döntő fordulat csak egészen más körülmények között következett be, akkor, mikor Pektoralis egy igazi oroszral bocsátkozott háborúba.

XIV.

Pektoralisnak elég ereje volt ahhoz, hogy túltegye magát felesége akarathiányának kellemetlen következményein. Ez természetesen nem volt könnyű, már csak azért sem, mert kénytelen volt beletörődni abba, hogy élete álma, a két vasakarat egyesülésének eredménye, meghiúsult. Mivel tudott magán uralkodni, leküzdötte bánatát és fokozott energiával kezdte meg létalapja megteremtését.

Hozzálatott gyára berendezéséhez és minden lépésnél vigyázott arra a hírnevére, hogy nem közönséges ember.

Mint már az imént elmondtam, egy nagyobb ingatlant vásárolt meg, amelynek egyik felét Szafronics főmőntő bérelte a telek tulajdonosától.

A lassú, lusta és nehézkes Szafronics hallani sem akart arról, hogy a bérleti szerződés lejárta előtt elköltözzön az ingatlanról, és a bíróság kénytelen volt elismerni jogát erre a csökönyösségre. Rendetlen üzemével és embereivel akaratlanul is zavarta Pektoralis mintaszerű gyárát. Ez azonban még nem minden, voltak az ügyben ennél még sokkal zavaróbb körülmények. Szafronics jogának tudatában ilyen nyilatkozatokat tett:

— Tudni sem akarok erről a fránya németről. Jó fia vagyok hazámnak és egy tapodtat sem mozdulok helyemről, de ha a bíróság elé akar menni, ott van Zsiga, az írnok, régi jóbarátom, az majd elbánik vele.

Ezt már az öntelt Pektoralis gőgje nem tudta elviselni. Elhatározta, hogy a maga biztosnak vélt mód-

ján megszabadul Szafronicstól, és megkezdte csel-
szövését a vigyázatlan paraszt ellen.

Pektoralis olyan óvatosan járt el, hogy Szafronics-
nak nem sokat használt az igazsága, kiszolgáltatta
magát ellenfelének és úgy látszott, mintha az ügy
ezzel be lenne fejezve.

Az eset így folyt le:

Pektoralis lótot-futott, dolgozott és tollasodott,
Szafronics lustálkodott, ivott és a tönk szélére jutott.
Olyan versenytárs mellett, mint Pektoralis, Szafronics
biztos léptekkel haladt a feltartóztathatatlan csőd
felé, közben azonban egy ujját sem mozdította. Jól
emlékszem még erre az akaratnélküli emberre, orosz
jóságára, önbizalmára és nemtörődömségére.

— Mi lesz magával, Vaszilij Szafronics? — kér-
dezték tőle, mikor egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy
vállalata végleg levitézlett, míg Pektoralisé erőteljesen
fellendült. — Nem látja, hogy tutyi-mutyiságával
csak azt érte el, hogy a fejére nőttek?

— No és? — mondta Szafronics egykedvűen. —
Mit rémítettek azzal a némettel? Szót sem érdemel
az egész. A német is ember, neki is meg kell élnie
valamiből, nekem pedig ugyis van mit aprítanom a
tejbe.

— Az orra elől halássza el a munkát!

— Mit tesz az? Tőlem gürcölhet, amennyit akar,
én az otthonomat nem hagyom el a kedvéért.

— Mégis jobb volna talán menni, szép lelépési
díjat kapna tőle.

— Dehogy megyek. Hová is mennék? Itt van
minden holmim, az asszony teknői, polcai, fazekai,
hová menjek velük?

— Ugyan már, micsoda badarságokat beszél, Va-
szilij Szafronics? Nem olyan nehéz ezeket a dolgokat
elvinni máshová.

— Csak úgy látszik, mintha nem volna nehéz.
Mindenünk ócska, szétmálló. Amíg a helyén van,
megáll, — ha odébbteszik, szétesik.

— Majd vesznek maguk újat.

— Minek az újért pénzt kiadni? Becsüljük meg az öreg jószágot, bennünket is megkímél az Isten. Zsiga frnok is váltig így biztat: Ravasz ember vagyok, azt tanácsolom neked, ne mozdulj egy tapodtat sem, majd kibőjtöljük mi azt a nyavalyás németet.

— Jól fontolja meg, nem hazudik-e a maga Zsigája!

— Ugyan már miért hazudna! Ha józanul mondta volna, akkor talán még lehetséges volna, hogy hazudik, de ha be van rúgva, akkor a szent beszél belőle. Például mikor ezt mondja: «Örvendezzél, nagy dolgok lesznek, de nem romlásodra, hanem javadra és dicsőségedre.»

Az efféle beszélgetések Pektoralisnak is fülébe jutottak és módfelett felizgatták, végül is elvesztette türelmét és kijátszotta utolsó ütőkártyáját.

— Ha velem próbál tengelyt akasztani, majd megmutatom én neki, hogy nem fog ki rajtam az elmozdíthatatlanságával! Úgy elbánok vele, hogy attól koldul.

— Elbánik veled — mondták vissza Szafronicsnak, ez azonban keresztet vetett és így szólt:

— Oda se neki, az Isten nem hagy el és a disznó nem esz meg. Megmondta nekem Zsiga: belénktörik a bicskája.

— Vajjon?

— Egészen biztosan. Zsiga okosan ítéli meg a helyzetet. Mi, oroszok, fent csontosak vagyunk, lent izmosak, nem úgy, mint a német kolbász. Azt egészen meg lehet enni, de belőlünk azért mégis mindig marad valami.

Ez a megállapítás mindenkinek tetszett.

De a beszélgetést követő napon Szafronicsot reggel azzal ébreszti fel a felesége:

— Kelj fel gyorsan, te lusta disznó, és nézz utána, micsoda csúfságot tett velünk ez a német.

— Mit locsogsz mindig? — felelte Szafronics, — megmondtam neked: csontból vagyok és izomból, engem nem esz meg a disznó.

— Nézz csak utána, leszegezte a kaput is, az ajtót is. A folyóhoz akartam menni, hogy vizet hozzak a szamovárra, de a kapu zárva volt és hiába kiabáltam, nem nyitották ki. Hugo Karlovics nem engedi és a kapu most már örökre zárva marad, azt mondják.

— Ez már valami! — mondta Szafronics és a kerítéshez ment, hogy megkísérelje az ajtót és a kaput kinyitni. Valójában nem nyílik sem egyik, sem másik. Kopog, dörömböl, senki sem válaszol. Úgy beszögezték a csontos embert, mint egy ládát. Szafronics felmászott a csűr tetejére, átnéz a kerítésen és látja, hogy a kaput is, az ajtót is erősen leszögezték lécekkel.

Szafronics kiabált, szólította Pectoralis emberei közül minden ismerősét, de egyik sem mozgatta a fülegombját sem. Senki sem jött segítségére, csak Hugo jelent meg szemtelen német szivarjával a szájában és szólt:

— Hát most mit csinálsz?

Szafronicsnak inába szállt a bátorsága.

— Bátyuska, — szólt le a tetőről — mit csinál? Szerződéseim értelmében nem teheti ezt velem.

— Nem? Még be is kerítettetek — mondta Pectoralis.

Így álldogáltak, egyikük a ház lépcsőjén, másikuk a csűr tetején és tárgyaltak:

— Hogy éljek így, ha nem tudok kimenni?

— Tudom. Azért csináltam, hogy ki ne mászhassonnan.

— A tücsöknek kell egy kis lyuk, hogyan legyenek meg én nélküle?

— Gondolkozz a dolgon és beszélj róla az írnokoddal. Azért zártam le minden nyílást, mert erről egy szó sincs a szerződésben.

— Szent Isten, egy szó sincs?

— Nincs bizony és ez a fontos!

— Bátyuska, ez lehetetlen.

— Ne vitatkozz velem, mássz le és nézd meg magad.

— Megyek már.

Szegény Szafronics lemászott a tetőről, bement kunyhójába és előszedte az előző tulajdonossal kötött szerződést. Még a pápaszemét is feltette, úgy bön-gészte végig. Elolvasta, még egyszer elolvasta és belátta, hogy helyzete nehéz. A szerződés nem tiltotta meg az új tulajdonosnak, hogy be ne szegezze Szafronics kapuját és ajtaját, nem kötelezte arra, hogy kijáratot biztosítson neki. De kinek is jutott volna eszébe az ilyesmi, az egy németen kívül.

— Vigyen el a manó, hogy így elbántál velem — hördült fel szegény Szafronics és felzörgette a szomszédnőjét.

— Engedd meg, matuska, hogy létrát támasszak a kerítésedhez és azon keresztül kiugorhassak az utcára. Nézd csak, mit csinált velem ez a gonosz német, beszögezett a házamba, hurkot vetett a nyakamba, hogy még a bírósági írásokért sem tudok elmenni. Ugyan ne engedd, hogy minden pereputtyom-mal együtt szomjan vesszünk itt a bírósági tárgyalásig. Engedd meg, hogy átmásszak a kerítéseden, míg a hatóságtól védelmet nem kapok ez ellen a rabló ellen.

A szomszédnőnek megesett rajta a szíve és megengedte Szafronicsnak az átjárást.

— Nem baj, atyuskám, nem baj. Nem bántalak én téged, jó ember vagy te. Támaszd csak oda a létrát, abból nem lehet baj. Én is ideteszek egy létrácskát és mászkálj csak nyugodtan ide-oda, míg a hatóság nem tisztázza az ügyet. A többség nem fogja megengedni neki, hogy így garázdálkodjon, még ha német is.

— Én is úgy gondolom, matuska.

— Addig is szaladj el a Zsigához, majd ő rendbe-hozza a dolgot.

— Űgyis hozzámegyek.

— Szaladj csak, szaladj. Ő majd kigondol valamit, akármit, de valami okosat, én meg közben kiszedek néhány lécet a kerítésemből.

Szafronics megnyugodott — megnyílt előtte az út.

Mindkét oldalról egy-egy létrát erősítettek a kerítéshez és a közlekedés a külvilággal megnyílt, ha nem is volt valami kényelmes. Szafronics felesége vízért ment, ő maga pedig elrohant Zsigához, aki valamikor maga írta neki a szerződést, és sírva panaszolta a rajta esett sérelmet:

— Te biztattál mindig, — mondta — hogy ne ijedjek meg a némettől. Te vagy felelős azért, ami történt, és most a te hibádból kell elpusztulnom pereputtyostul. Ez a te műved!

A törvénycsavaró csak mosolygott:

— Buta vagy te — mondta — és gyáva is, Vaszilij Szafronics. Váratlan szerencse ért és te ahelyett, hogy örülnél neki, megijedsz tőle.

— Hol itt a szerencse? — felelte Szafronics. — Minden percben idegen kerítésen kell átmásznom. Soha életemben nem kívántam magamnak ilyen szerencsét! A porontyaim még aprók, folyton vigyázni kell rájuk, hogy szálka ne menjen a kis hasukba, le ne essenek a kerítés tetejéről és ki ne törjék a lábukat. Az asszony a házaselet törvényei szerint egyszer egy évben lebetegszik, hogy ugráljon akkor a kerítésen át? Lehet ilyen vesztegzár alatt élni? A vevőkről nem is beszélek. Nemhogy egy lokomobilt nem lehet kihúzni, de még egy boronát sem azon a kerítésen.

A paragrafusrágó egyre csak ezt hajtogatja:

— Nagy tökfilkó vagy te — nagy tökfilkó, Vaszilij Szafronics.

— Mért fújod mindig ugyanazt, ne becsmérelj folyton, hanem nyugtass meg.

— Hogy nyugtassalak én meg, mikor az Isten úgylis kiválasztott?

— Egy kukkot sem értek abból, amit mondasz.

— Azért nem érted, mert tökfilkó vagy, — azt mondja — még pedig akkora, hogy a magamfajta eszes embernek szégyen veled szóbaállni. Csak azért állok veled szóba, mert mérhetetlenül nagy szerencse szakadt rád és örülök, hogy milyen remekül fogsz

ezentúl élni. Csak ne felejts el engem, ne bízd el magad jó dolgokban.

— Kicsúfolsz, te lelkiismeretlen.

— Megbolondultál, hogy nem érted az értelmes szót? Nem tréfálok én, komolyan beszélek: boldog ember vagy a mai naptól fogva, hacsak bele nem fulladsz bűneidbe.

A szegény Vaszilij Szafronics még mindig semmit sem ért az egészszből, de a másik makacsul ragaszkodik állításához.

— Menj csak szépen haza a kerülőúton a kerítésen át, ne kérj semmit a némettől és ne alkudozz vele. Isten mentsen tőle, hogy a szomszédasszonyod rést nyisson a kerítésen, járj te csak a létrákon, ennél jobb utad nem lehet.

— Világéletemben így mászkáljak?

— Ugyan már mi van abban? Mászkálj csak tovább és ne változtass azon, ami történt, mert vétek az ilyen áldáshoz kézzel hozzányúlni. Eredj nyugodtan haza és estére szerezz be egy liter bort, én is átmászom hozzád és örömrünkben iszunk egy jót a német egészségére.

— Eljöhetsz, de én az ő egészségére nem iszom. Akkor már inkább ő egyen palacsintát a temetésemen, de az is fulladjon a torkán.

A törvény embere azonban derűsen biztatgatta tovább:

— Minden megtörténhet, testvér. Vidám játék kezdődött, miért ne innánk egyet az egészségére! Majd eljön az az idő is, mikor a te temetéseden torkán akad a palacsinta. Az Írás is azt mondja: «Aki másnak vermet ás, maga esik bele.» Gondolod, hogy ő nem esik bele?

— Előbb cserzi ki ő a bőrömet...

— «Az erős ne kérkedjen erejével.» Hol áll ez írva? Oh ti hitetlenek, hogyan győztelek meg benneteket? Vegyetek példát rólam: tizennégy éve nyugdíjban élek, csak iszom és rágyujtok egy-egy nótára. Néha elfáradok, már-már lázadozni kezdek sorsom ellen,

ilyenkor iszom egyet és újra élvezem az életet. Mert mi az élet? Fel kerék, le kerék, csak te vagy olyan szerencsés, hogy holtodig a napos oldalon járhatsz. Menj, várj rám és készülj el arra, amit a némettel fogunk csinálni. Csak egyért imádkozz...

— Miért?

— Hogy túléljen téged.

— Phü!

— Ne köpj, hanem imádkozz buzgón, mert ebbe beletörik ökelmének a bicskája.

XV.

Zsiga rébuszokban beszélt.

Vaszilij Szafronics hazabandukolt bekerített házához, átmászott a kerítésen, elküldött bevásárolni az esti vendéglátáshoz. Aztán leült és várt magábaroskadva, mintha már elfelejtette volna az írnok biztató szavait.

Egészen más hangulatban volt az írnok. Felvette vörös egyenruháját, nyakába kerítette köpönyegét, fejére csapta kalpagját, aztán beállított Hugo Karlovics udvarára és bejelentette magát nála.

Pektoralis éppen fogat piszkálta ebéd után. Fején gyönggyel kivarrt házisapka, amellyel Klara Pavlovna lepte meg valamikor, mikor Pektoralis még nem félt felesége meglepetéseitől és nem kételkedett annak vasakaratóban. Mikor bejelentették neki az írnokot, a jóléttől elbizakodott Hugo először nem akarta fogadni. A látogató erre beüzent, hogy fölöttébb fontos ügyben jött, erre mégis meggondolta magát:

— Akkor hát jöjjön.

A tollnok megjelent és mélyen, nagyon mélyen meghajolt. Ez a bevezetés annyira tetszett a házigazdának, hogy odaszólt neki:

— Foglaljon helyet.

De az írnok ezt felelte:

— Ugyan már, Hugo Karlovics, hogyan ülhetnék én le az orosz falábaimmal az ön színe előtt. Ilyen nagyrabecsült ember előtt még állani is nehezemre esik.

Ahá, gondolta Pektoralis, ez a bírósági ember úgy

tisztel engem, ahogy dukál. Aztán hangosan hozzátette:

— Dehogy, dehogy, miért ne, üljön csak le!

— De igazán, Hugo Karlovics, jobb nekem ön előtt állva maradni. Mi oroszok udvarias emberek vagyunk és arra nevelték bennünket, hogy a külföldieket különösen tiszteljük.

— Furcsa szerzet maga — tréfálkozott Pektoralis és erővel belenyomta egy karosszékre.

A látogató nem tehetett egyebet, mint hogy annak süppedő előkelőségétől megszeppenve, a karosszék szélére ült.

— Szíveskedjék elmondani, mi a kívánsága. Ha szegény, előre figyelmeztetem, hogy szegényeknek semmit sem adok. Aki szegény, magára vessen érte.

Az írnok tenyere mögé rejtette száját, áhítattal nézett Pektoralisra és azt felelte:

— Milyen igaza van! Minden szegény maga tehet a szegénységéről. Igaz, hogy olyan is van, akinek nem ad az Isten, de az is maga tehet róla.

— Mennyiben tehet maga róla?

— Nem tudja az árva, hogy mit csinál. Volt mifelénk egy ilyen eset. Egyszer egy század lovas-katonát...

— Huszárt — igazította helyre a német.

— Szóval huszárt szállásoltak be hozzám. Volt azoknak egy kapitányuk, az tanított meg engem a filozófiára.

— Huszárkapitány nem szokott filozófiát tanulni.

— Már pedig ez megtanulta, mert volt rá alkalma.

— Szóval alkalmilag.

— Alkalmilag. A paráncsnokra vártak lóháton és közben cigarettáztak. Arramegy egy szegény német és azt mondja: Essék meg rajtam a szíve és nézze szegénységem. Azt mondja rá a kapitány: Maga német? Német — válaszol amaz. Miért koldul, kérdezi a százados. Jöjjön hozzánk a századhoz, itt tábornok lesz. De adni nem adott neki semmit.

— Semmit?

— Semmit és a német szolgálatba lépett. Csak-
ugyan tábornok lett belőle és alighogy az lett, kidobta
a kapitányt.

— Derék dolog!

— Én is azt mondom. És ezért tisztellek én min-
den németet, mert csak az Isten tudja, mi lesz belőle.

Kiváló ember ez az aktagyártó, jó ember ez, gon-
dolta magában Pectoralis, hangosan pedig így szólt
hozzá:

— A története az jó, de talán mondja el, milyen
ügyben jött hozzám.

— Az ön ügyében.

— Az enyémben!

— Úgy van.

— Nekem nincsenek ügyeim.

— Most lesznek.

— Talán csak nem Szafronicsal kapcsolatban?

— De bizony vele kapcsolatban.

— Nincs igaza. Azt mondták, a kerítésnek sértet-
lenül kell maradnia. És az is maradt.

— Igen, az maradt.

— De a kapuról nincs szó.

— Nincs, de azért nagy ügy lesz belőle. Szafro-
nics nálam járt és értésemre adta, hogy pert indít.

— Indítson csak.

— Én is azt mondtam: «Indítson csak, de a kapu-
ról a szerződésben nincs szó.»

— Persze hogy nincs.

— Igen ám, de ő azt mondja... Megbocsát, ha
mégis elmondom, mit mond ő?

— Megbocsátom.

— Ha elvesztek is mindent, azt mondja...

— Már el is vesztette. Amit csinál, nem ér egy
hajítófát. Járnak a gépei?

— Járnak.

— Hát most majd megállnak.

— Én is mondtam neki: A műhelyed semmit sem
ér és nem lesz, aki segítsen rajtad. A kapun keresztül
se be, se ki. Hanem ő azt mondja rá: «Nem bocsáta-

nám meg soha magamnak, ha engednék annak a gaz svábnak.»

Pektoralis redőkbe rántotta szemöldökét és elvörösödött :

— Tényleg így beszélt?

— Mernék én önnek hazudni? Esküszöm, pontosan így mondta. Gaz sváb, azt mondja, de még milyen gaz és hozzá még a szatócsok füle hallatára mondta a korcsma különszobájában, ahol teát ittunk.

— Micsoda himpellér!

— Igaza van, himpellér. Óvni akartam és mondtam neki: Vaszilij Szafronics, bátyuskám, óvatosabban is beszélhetnél a németekről, mert nagy emberek vannak közöttük. Erre még jobban nekidühödött és olyanokat mondott, hogy a hallgatóság megfélelkezett teáról, cukorról és csak bólogatott hozzá nagy helyesléssel.

— Mit mondott tulajdonképpen?

— Én a régi rendszer híve vagyok, azt mondja. Alexej Mihajlovics cár törvénybe vétette, hogy nem szabad hagyni a németeket szerteszét lakni a városokban, hanem össze kell őket költöztetni egy városnegyedben és külön lajstromot kell vezetni róluk.

— Hm! Volt valóban ilyen cári rendelet?

— Törvénykönyveink szerint bizony volt.

— Hát ez egyáltalában nem helyes rendelet.

— Én is ezen a nézeten vagyok, de különben is minek ilyen régi dolgokról beszélni akkora hallgatóság előtt, olyan népes helyen, mint a vendéglő különszobája, ahol mindenféle dolgok szőnyegre kerülnek és az emberek akarva, nem akarva beleesnek a politizálásba.

— Himpellér!

— Persze hogy nem rendes ember az ilyen, meg is mondtam neki.

— A szemébe mondta?

— A szemébe én. De ezzel még nem lett vége a dolognak, mert parázs szóváltás kerekedett köztünk és egyre jobban elmérgesedett.

- Elmergesedett? Orosz háborúvá?
- Kitalálta, orosz háborúvá.
- Megverte?
- Én őt és ő engem, ahogy orosz háborúban dukál. Csak éppen hogy nem volt könnyű dolga, mert mint látni méltóztatik, nekem a tanulástól kihullott a hajam, amit a fejemen lát, az már a tarkótartalékból van, ő ellenben egy bozontos...
- Bozontos himpellér.
- Az — és mert látom, hogy a háború újra kitör, a tarkómra ereszttem a hajam, de az övé fonatban van.
- Jó ez?
- Jó, de meg kell őszintén mondanom, ő is alaposan helybenhagyott.
- Nem baj, nem baj.
- Nem, de fájdalmas.
- Nem baj. Gyógyíttassa ki magát az én költségre. Itt van magának egy rubel rá.
- Legalázatosabban köszönöm. Számíttam önre. De nem itt van a bibi.
- Hanem hol?
- Nagyon elővigyázatlan voltam.
- Mennyiben?
- Az első összecsapás után rövid fegyverszünet következett, mert szétválasztottak bennünket és vita kezdődött. Nem is tudom, ingerültségemben mi mindent beszéltem önről.
- Rólam?
- Igen. Fogadást ajánlottam és azt mondtam: Pört, azt indíthatsz, de a Hugo Karlovics vasakarátát nem fogod megtörni és nem fogod rábírní, hogy a beszögezett kaput kinyissa.
- Mit? Az a tökfilkó azt hiszi, hogy rákényszeríthet?
- Igen és a többiek is biztatják.
- A többiek?!
- Ahányan csak vannak, mert ebben valamennyien egyetértenek.
- Hát azt majd meglátjuk!

— Ha ön beadja a derekát, ezek diadalünnepet ülnek.

— Hogy én beadom a derekamat?

— Igen.

— Nem tudja maga azt, hogy nekem vasakaratom van?

— Hallottam róla és éppen ebben bizakodva, kétes dologra vállalkoztam. Fogadtam az emberekkel és a vita hevében elmentem egészen száz rubelig.

— Kétszázat kap érte.

— Otthagytam a társaságot és úgy tettem, mintha hazamennék. Ehelyett azonban önnél jelentkeztem, mert Hugo Karlovics, nálam otthon össze-vissza két és fél rubel van, egy kopekkel sem több!

— Ez hiba. Miért nincs pénze?

— Mert buta vagyok, azért nincs. Ebben az országban nem lehet becsületesen pénzt keresni.

— Ebben igaza van.

— Én becsületes vagyok és koplalok.

— Nem baj. Adok magának száz rubelt.

— Ön jótevőm. Nyugodt lehet, a pénz nem vész el, ez csak öntől függ.

— Nem fog elveszni. Ha megkapja rá a kétszázat, a másik százat adja meg nekem.

— Okvetlenül megadom.

Pektoralis átnyujtotta az írnoknak a pénzt, s az az ajtón kilépve, olyan vadul kezdett hahotázni, hogy a sötétben alig találta meg a másik udvart. Átmászott Szafronichhoz egy pohár vodkára.

— Ünnepeljük az orosz együgyűséget! Ma úgy meghintáztattam ezt a németet, hogy az ördög előbb megszabadul láncaitól, mint ez abbahagyja a himbálódzást.

— Legalább magyarázd meg, mit tettél vele? — tudakozódott Szafronics.

— Egyebet nem mondok, mint hogy megfogtam. Megfogtam a büszkeségénél fogva, már pedig ez halálos hurok.

— Mi az neki!

— Hallgass, hitetlen, nem tudod, hogy még egy angyal is ezen bukott el? Hát egy német hogyan bukna el rajta?

Elmosogatták az edényt, összeütötték a benyújtandó keresetet és Szafronics reggel, miután átmászott a kerítés «széles útján», elvitte a bíróságra. Akár hitte akár nem hitte, hogy az ügy váratlanul az ő javára fordult, nagy mértékben megnyugodott. Hagyta kohóját kihűlni, munkásait elbocsátotta, minden rendelést visszaadott és várta, hogyan dől el a dolog. Csak az őrök nem izgatta magát, kedvére ivott a kocsmában, míg futotta a Pektoralistól kicsalt száz rubelből. Nem átalotta eldicsekedni vele, hogyan csapta be Hugo Karlovicsot. Az emberek örültek neki, Pektoralist pedig ette a méreg.

Ez aztán felcsigázta az érdeklődést és az egész város visszafojtott lélekzettel leste, hogyan dől el a Szafronics és Pektoralis közötti per. Múlt az idő. Pektoralis még mindig felfuvalkodott béka módjára viselkedett, Szafronics pedig összes ruháit elkoptatta kerítésmászás közben, összecsuklott és Zsiga előtt eltitkolva a dolgot, feleségét ismételt bocsánatkérésekkel küldözgette Pektoralishoz.

Hugo azonban hajthatatlan maradt.

— Olyan nincs — mondta. — Majd eljövök a temetésére palacsintát enni, hanem addig még gondoskodom róla, hogy a világ megismerje vasakaratomat.

XVI.

Szafronics és Pektoralis megkapta az idézést. Eljött a tárgyalás napja és mindketten megjelentek a törvényszéken.

A terem természetesen tele volt, mert a mulatságos per, mint már említettem, közbeszéd tárgya volt a városban. Mi is valamennyien elmentünk, Pektoralis régi kollegái és főnökei, hogy lássuk, mi lesz a dologból.

Sem Pektoralis, sem Szafronics nem hozott magával ügyvédet. Pektoralis szemmeláthatóan mélyen meg volt győződve igazáról és arról, hogy senki azt nála magánál jobban képviselni nem tudja. Szafronicsnak ellenben nem volt szerencséje: Zsiga képviselte volna, de az olyan alaposan előkészült a tárgyalásra, hogy előző este felöntött a garatra, a hídról az árokba esett és kis híján ott is maradt. Ez a fatális eset Szafronics hangulatát még jobban elrontotta, Pektoralist pedig felbátorította. Övé volt az a hajthatatlan vasakarat, amelyet most alkalma volt nemcsak egy szűk körnek, hanem ország-világnak bemutatni. Csak rá kellett nézni, ahogyan arca a pillanat komolyságát tükrözte és senki sem kételkedhetett benne, hogy helyzetét ki fogja használni. Úgy jelent meg polgártársai előtt, mint minden tiszteletre méltó, kitarító egyéniség, és egészében olyan külsőt öltött magára, mintha máris a saját bronzszobra volna. Szóval valóban olyan pillanat volt ez, hogy orosz tiszték sorsdöntőnek nevezték volna. Pektoralis tisztában volt azzal, hogy a házasságához és nászéjszakájához fűződő anekdoták száj-ról-szájra jártak és vasakaratát valósággal közmondá-

sossá tették. Kéthónapos téli utazásától Ofenberggel vívott csatájáig és a törvényszéki írnok jövedelmező furfangjáig egész sor lehetetlen történet keringett róla, és maga Pektoralis is érezte, hogy kezd köznevetség tárgya lenni. S ahogyan ez már történni szokott (mert egy baj sohasem jár magában), hovatovább kezdte elveszíteni azt az elveszíthetetlennek látszó képességét is, hogy mindent előre kiszámítson. Sőt mintha tudása és esze sem lett volna már a régi. Röviddel azelőtt még úgy akarta városi lakását berendezni, hogy minden elképzelhető kényelmet biztosítson magának. Légfűtést vezetett be, de valahol elhibázta a dolgot. A kályha a pincében vörösen izzott, a lakásban azonban elviselhetetlen volt a hideg. Pektoralis fázott, felesége didergett, de a házba senkit sem engedett be, mert nem akarta, hogy megtudják, mi van ott, közben pedig azt híresztelte, hogy remek fűtés van nála. A városban azonban az a hír járta, hogy széllel fűt, és akik ezt terjesztették róla, azt képzelték magukról, hogy egészen különösen éleseszüek. Ugyancsak sok szó esett arról a kocsirol is, amelyen mint «Ördög-szánkó» utazott és amelyről karosszékestül a vízbe pottyant. Ez alkalmából történt állítólag, hogy a rendőrkapitány meglátta a vízben és odakiáltott: «Ki az a hülye, aki itt tartja a karosszékét?» Kiderült, hogy a hülye Pektoralis volt. A mendemonda szerint a rendőrfőnök szabadította ki kellemetlen helyzetéből és vitte haza: a parasztok a történet színhelyét azóta is az ő nevével jelölték meg. Hogy mindebben mennyi volt az igazság és mennyi a túlzás, nehezen volt eldönthető, az azonban bizonyos, hogy az «Ördög-szánkó» kocsija soha többé nem került elő.

Mindez a dolgok természete szerint csöstül hullott Pektoralisra és köznevetség tárgyává tette, ami persze nem vált előnyére tekintélyének és annak a hírének, hogy vállalkozó szellemű és szilárd jellemű férfiú.

Szeretett orosz hazánk, amely olyan gyorsan emeli magasba és sújtja porba a nagyságokat, Pektoralis

esetében is hű volt ehhez a szokásához. Szakavatottsága tegnap még mindenütt elismert volt — ma, miután Zsiga úgy csúffá tette, nem volt többé már a szavának sem hitele. Ugyanaz a rendőrfőnök, aki annakidején a folyóból kihalásztta, vele beszélte meg építendő új háza tervét és megkérte:

— Kedves barátom, az utcai front kilenc öl hosszú legyen, hat ablakkal és a balkon közepén ajtóval.

— De hiszen ide nem lehet annyi ablakot elhelyezni — felelte Pektoralis.

— Miért nem?

— Mert nem fér el.

— Nem értesz te ehhez. Falun akarom én ezt a házat felépíteni.

— Mindegy, hogy városban-e vagy falun, a lépték nem engedi.

— Van is a falun olyasmil

— A lépték — az mindenütt lépték.

— Ne törődj vele, rajzolj nyugodtan hat ablakot, ha mondom.

— Én meg azt mondom, hogy nem lehet — erős-ködött Pektoralis — a lépték nem engedi, tehát nem lehet.

A rendőrfőnök nézte, nézegette és fütyörészni kezdett.

— Sajnálom, Hugo Karlovics, nincs mit tenni, úgy látszik, valaki mást kell megbíznom a tervrajz elkészítésével.

És boldog-boldogtalannak elmesélte az esetet.

— Képzeljétek, milyen ostoba ez a Hugo. Váltig mondom neki: ennyi meg ennyi ablakot akarok a falusi házamra, ő pedig, mint a bolond, egyre csak azt hajtogatja, hogy a lépség nem engedi.

— Mit nem beszél!

— Ez a színigazság, bizonyisten.

— Tökéletlen az az ember!

— Láthatjátok, hogy az. Egyre csak biztatom, ne okoskodj, barátocskám, otthon a falumban akarom felépíttetni, mit törődöm én a lépséggel meg a pék-

séggel? Hanem annak ugyan beszélhettem, a tökfilkó nem hagyta magát meggyőzni.

— Nincs annak esze.

— Egy fikarcnyi sem. Az én telkemen keres ő lépséget. Világos, hogy elment az esze.

— El az. De ki a hibás benne? Mi!

— Csakis mi.

— Mi csináltunk belőle olyan nagy embert!

— Az már igaz.

Szóval Pektoralis tekintélye akkoriban gyöngé lábón állott, és ha tudta volna, mit jelent az ilyen «rossz passz» (különösen Oroszországban), kétszer is meggondolta volna, mielőtt leszögezte Szafronics kapuját.

Pektoralis azonban nem hitt a «rossz passzban» és nem veszítette el bátorságát, amelyből, mint később látni fogjuk, sokkal több volt neki, mint egész multja után várni lehetett volna tőle. Tudta, hogy mindennél fontosabb, hogy az ember megőrizze a bátorságát, hiszen már Goethe megmondta: «Bátorság oda, minden oda». Ezért a bíróság előtt is kemény elszántsággal jelent meg, ugyanúgy, ahogyan valamikor először ismertem meg Vasziljev Majdan állomásán történt találkozásunkkor. Azóta persze idősebb lett, de külseje semmit sem változott, most is ugyanaz az elszánt önbizalom és önérzet áradt belőle.

— Miért nem vett ügyvédet? — kérdezték ismerősei suttogva.

— Velem van az ügyvédem.

— Ki az?

— Vasakaratom — felelte Pektoralis kurtán az utolsó pillanatban, de akkor már nem lehetett tovább beszélgetni, mert a tárgyalás megkezdődött.

XVII.

Nem szeretek bírósági tárgyalásról beszámolni, jogi ügyeket taglalni, személyekről és részletekről mesélni, így hát csak röviden elmondom a történeteket.

Szafronics alázatosan állott, izgett-mozgott hosszú barna kabátjában, amelyen láthatók voltak a kerítés-mászás nyomai és naív fejbólogatással, fáradt kézmozdulatokkal adta elő ügyét. Hugo mellén összefont karral, napoleoni pózban állt és vagy nyugodtan hallgatott, vagy tömör és határozott válaszokat adott.

Az eset nem volt túlságosan bonyolult és rövidesen világosan áttekinthető lett. A szerződésben valóban nem volt szó sem kapuról, sem ajtóról, és a kihallgatást vezető bíró hangjából érződött, hogy akár mennyire sajnálja Szafronicsot, nem talál jogalapot arra, hogy védelmébe vegye és segítségére legyen. Szafronics ügye ilyen körülmények között elveszettnek látszott; de mindenki legnagyobb meglepetésére egyszerre megváltozott az egész kép, mintha a hold hirtelen azt a felét mutatná a világnak, amely eddig árnyékban volt. A bíró előterjesztette az okmányokat, amelyek Szafronics kárát bizonyították Pektoralis eljárása következtében. Az adatok nem voltak túlzottak: Szafronicsnak üzeme beszüntetése óta napi tizenöt rubel vesztesége volt.

Az elszámolás pontos, világos, minden kétséget kizáró volt. Szafronics valóban ennyit veszített volna, ha öntődéje félig-meddig rendes forgalmat bonyolít le, ami azonban Szafronics könnyelműsége és nemtörődömsége miatt voltaképpen sohasem történt meg.

A bíróság álláspontja szerint a veszteség a kimutatott mértékben lehetséges és bebizonyítottanak vehető volt.

— Mit szól ehhez, Pektoralis úr? — kérdezte a bíró.

Pektoralis vállat vont és mosolyogva azt válaszolta, hogy ez nem az ő dolga.

— De a veszteséget ön okozza neki.

— Ez sem az én dolgom — felelte Pektoralis.

— Nem akar egyezkedni?

— Soha!

— Miért nem?

— Bíró úr — válaszolta Pektoralis — ez lehetetlen. Nekem vasakaratom van és mindenki tudja, hogy amit én elhatározok, annak meg kell lennie és azon nem lehet változtatni. Nem nyitom ki a kaput.

— Ez az utolsó szava?

— Igen, visszavonhatatlanul az utolsó.

Pektoralis dacosan előreszegett állal állott és a bíró írni kezdett. Nem sokáig írt, de amit írt, jól megírta.

Ítéletében teljes elégtételt szolgáltatott Pektoralis vasakarátának, ugyanakkor azonban halálosan megsebezte, Szafronics pedig Zsiga jóslatának megfelelően váratlan szerencsében részesült.

A bírói ítélet nem nyitotta fel a kaput, amelyet Pektoralis beszögezett, meghagyta a németnek azt a jogát, hogy öröme teljen vasakarátában, egyúttal azonban napi tizenöt rubel kártérítés fizetésére kötelezte Szafronics javára.

Szafronics meg volt elégedve a döntéssel és mindenki csodálkozására Pektoralis is kifejezte megelégedését.

— Nagyon meg vagyok elégedve — szólt. — Megmondtam, hogy a kapu zárva marad és így is lesz.

— De hiszen ez napi tizenöt rubeljébe kerül.

— Ez teljesen igaz, de mégsem ő nyert.

— Nyert biz ő, napi tizenöt rubelt.

— Erről nem beszélek.

— De már engedjen meg, ez együtt havi huszonnyolc munkanap, leszámítva a Kazáni Szűz napját.

Igen, leszámítva a Kazáni Szűz napját, kétszáznyolcvan meg száznegyven, az összesen négyszázhusz rubel havonta. Körülbelül ötezer rubel egy évben. Atyuskám, Hugo Karlovics, ördög vigye el az ilyen győzelmet! Szafronics világéletében nem keresett ennyit. Valóságos fejőstehenet fogott magában.

Hugo hunyorgott. Belátta, hogy a dolog sokba kerül, de megmutatta az akaratát — és elsején bevitte az esedékes összeget a bíróhoz, hogy megváltsa vele Szafronics munkanélküliségét.

S ez így ment tovább. Szafronics minden hónap elsején lefizette a bíróságnál a Pektoralisnak töle járó havi tizenöt rubel bérösszeget és a létrán át hazavitte a Pektoralistól számára befizetett négyszázhusz rubelt.

Szafronicsnak felvirradt a napja, élt, mint hal a vízben.

Soha, de soha nem hitte volna, hogy ilyen könnyű és gondtalan élete lehessen. Becsukta a bódékat, a műhelyeket és füttyürészve sétálgatott vagy vodkával vendégelte meg Zsigát. Ide-oda mászkált a létrán és mindenkit biztosított:

— Én nem haragszom a németre, az Isten küldte őt nekem jószágomért. Most már csak attól az egytől félek, hogy előbb találna meghalni nálam. Adja az Isten, hogy ne haljon meg előbb, megfogadta, hogy palacsintát fog enni a temetésemen, már pedig ő be szokta tartani a szavát. Asszony, lakasd majd jól palacsintával, de addig is tartsa meg az Isten sok eszten-deig, hogy dolgozhasson rám.

És mert őszinte, jóindulatú ember volt, valahányszor Pektoralisszal találkozott, messziről nagyot köszönt és odakiáltott neki:

— Adjon Isten, atyuskám, Hugo Karlovics, kenyér-adó gazdám, tartson meg az Isten soká!

Hugo Karlovics nem méltányolta ezt az egyszerű szívélyességet, sértésnek vette és haragudott érte.

— Pusztulj innen, paraszt. Mássz át a kerítésen, ahol nyitva hagytam neked az utat.

A jólelkű Szafronics ilyenkor ezt felelte :

— Ugyan már miért dühöngsz, miért haragszol rám te jó ember? Hiszen a te akaratod történik, mikor átmászom a kerítésen. Én tisztellek, becsüllek és nem bántalak meg semmivel.

— Még csak az kellene, hogy bántani merészelj!

— A világért sem, dehogy is, uram, sőt egész családommal imádkozunk érted minden reggel és este.

— Kell is nekem a ti imádságotok!

— Nekünk kell, kegyes jóltevőnk, hogy az Isten sokáig életben tartson. Mondom is mindig a gyerekeimnek : Ne felejtsetek el, csibéim, hogy jóltevőnknek legalább száz évig kell élnie és legalább húsz évig négykézláb másznia.

Mit jelent ez a négykézláb mászás, törte fejét Pektoralis. Száz évig éljek és huszat másszak négykézláb? Jó kívánság-e vagy rossz, hogy az ember négykézláb másszon?

Elhatározta, hogy kérdezősködni fog és megtudta, hogy inkább rossz, mint jó. Ettől kezdve ez a köszöntés újabb szenvedés volt számára. Szafronics azonban ragaszkodott hozzá és már messziről kiabálta :

— Éljen soká és másszon négykézláb !

A pervesztes Szafronics családja, bár a kerítésen át közlekedett, Pektoralis jóvoltából olyan jólétben élt, amilyent azelőtt sohasem ismert és ahogyan Zsiga előre megjósolta, zavartalan nyugalomban teltek napjaik, viszont a pernyertes Pektoralisnak egyre több gondot okozott a reárárt kártérítési kötelezettség, amely egyik hónapról a másikra felemésztette egész jövedelmét és már-már teljes csőddel fenyegette.

Igaz, hogy Pektoralis elég erős volt és senkinek sem panaszkodott, sőt jókedvűnek mutatkozott, mint aki a nyilvánosság előtt megszerezte a jogot a köztiszteltetre. Vidámságában azonban egyre több volt az erőszakoltság, mert látnia kellett, hogy konoksága mire vezet és nem várhatta őszinte vidámsággal félig nevetséges, félig szomorú sorsának beteljesedését. Az ügy világos és egyszerű volt. Akármennyit dolgozott és

keresett is, minden pénze ráment Szafronics kárának megtérítésére. Öt-hatezer rubelnél nem tudott többet keresni, s ebből nemcsak a gyár fejlesztésére nem tudott félretenni, hanem ilyen megterhelés mellett megélhetésére sem igen jutott. Vállalkozása tehát már megindulásakor lejtőre került és előrelátható volt, hogy a dolognak szomorú vége lesz. Pektoralisnak nagy akarata volt, de túlságosan kevés tőkéje ahhoz, hogy ilyen szeszélyekre teljen. Az Oroszországban megkeresett tőke visszakíváncozott oda, ahonnan jött. Nagy volt a kísértés, de úgy látszik, Pektoralis eltökölte, hogy inkább tönkremegy, de nem adja be a derekát. És Isten tudja, hogyan végződött volna ez a történet, ha a véletlen nem rendel valami egészen váratlan fordulatot.

XVI.

Így telt el egy év, majd a második. Pectoralis csak szegényedett és fizette a pénzt, Szafronics pedig ivott, elzüllött és az utcán kódorgott. Ilymódon az ügy egyik félnek sem szolgált előnyére, de volt valaki, aki okosabban használta ki a helyzetet. Ez a valaki Szafronics felesége volt, aki férjéhez hasonlóan paraszti családból származott. De Maria Matvejevnának megvolt az a szerencsés tulajdonsága, hogy férjével ellentétben gondolkozni tudott :

Ha mindent kiszedünk a németből, mi lesz akkor?

Ennek a meggondolásnak volt észszerű alapja és egy igen fontos következménye. Marja Matvejevna tisztán látta — amit egyébként férje is láthatott volna —, hogy a második év végén Pectoralis gyára már munka nélkül állt, Hugo a nagy hidegben bunda nélkül járkált egy elnyűtt kabátkában és egész eleganciájából már csak a zsinóros csiptető szemüveg maradt meg. Vagyona elúszott és ami ennél is rosszabb, semmi komoly tekintélye nem volt már, kivéve a vasakaratóval megszerzett kótyagos hírhedségét. De igazat megvallva, ez a vasakarató nem hajtott neki már semmi hasznot.

Hozzájárult ehhez, hogy abban az időben még egy szerencsétlenség szakadt a nyakába. Felesége elhagyta és pedig a legarcátlanabb és leghütlenebb módon. Mindent magával vitt, ami elmozdítható érték csak volt a háznál. Mindennek tetejében még igazat is adtak Klara Pavlovnának, azzal, hogy nem tehetett egyebet, hiszen Pectoralis házában még a kályhák sem voltak

normálisak, csak a pitvart fűtötték, de a szobákban hideg volt, továbbá, mert Pektoralis maga sem volt normális és ilyen veszedelmes jellemű emberrel nem lehetett együttélni: amit a fejébe vett, annak meg kellett lennie. Csak azon csodálkoztak, hogy az asszony nem szökött meg és nem fosztotta ki már korábban, mikor még jómódú volt és nem ment mindene a Szafronicsnak fizetett bírságra.

A boldogtalan Hugót ilyenformán minden oldalról teljesen megkopasztották és vége-hossza nem volt a vádaskodásnak ellene. Amellett még azt sem lehetett mondani, hogy a vádak alaptalanok voltak. Meglopni ugyan persze nem kellett volna, de együttélni vele épp oly kevésbé lehetett. Ezért hát ottmaradt egyedül, koldusszegényen, de még mindig nem adta meg magát és megőrizte vasakaratát. De mint mondtam, Szafronics sem volt a legjobb helyzetben. Napjait vendéglőkben és kocsmákban töltötte és minden találkozásukkor felbőszítette a németet régi jókívánságával: «Éljen száz évet és még huszat másszon négykézláb». Ha legalább ez nincs, ez a megszegényítés, az élet valamennyire elviselhető lett volna Pektoralis számára.

Hogy helyzetén javítson, újabb pert indított Szafronics ellen. Kérte megbüntetését a négykézláb mászásért, azzal az indokolással, hogy egy németnek nincs oka mászni. Ellenkezőleg, ő az, aki négykézláb mászik ki a kocsmából, mondta Pektoralis, Szafronicsra mutatva. Szafronicsnak ugyanolyan bolond szerencséje volt, mint amilyen balsors üldözte a németet. A bíró nem osztotta Hugo véleményét a négykézláb mászásra vonatkozólag és nem volt hajlandó belátni, miért ne mászhatna a német négykézláb. Amellett az általános szóhasználatra való tekintettel a bíró úgy találta, hogy száz esztendő után négykézláb mászni Szafronics szájából valóban a legjobb kívánság és csak azt jelenti, hogy Pektoralis legyen hosszúéletű a földön, viszont Pektoralis részéről ugyanennek a kijelentésnek alkalmazása abban az értelemben, hogy Szafronics a kocsmából jön ki ilyen módon, kimeríti a becsület-

sértés tényálladékát és ezért Hugo tartozik kártérítéssel.

Hugo nem akart hinni a fülének és felháborító, esztelen, égbekiáltó orosz igazságtalanságnak bélyegezte az ítéletet. Csak a boldog Szafronics kérésére csökkentették a bírságot tíz rubelre. Ez volt Pektoralis veszte. Utolsó garasait kellett lefizetnie a négykézlás sértésért Szafronicsnak, és mikor ez megtörtént, úgy érezte, hogy nincs hátra számára más, mint hogy elátkozza születése percét és sírbaszálljon vasakarattal együtt. Alighanem meg is tette volna, ha nem tartja vissza az a fogadalma, hogy túléli ellenfelét és palacsintát eszik a temetésén. Már pedig egy Pektoralis mindig betartja a szavát!

Pektoralis bizonyos tekintetben hamleti helyzetben volt. Két vágy és két akarat tusázott benne. Teljes összeroppantságában nem tudta eldönteni, «akkor nemesb-e a lélek», ha vasakarattal véget vét életének, vagy vasakarattal továbbcipeli nyomorúságát.

A Szafronicsnak fizetett tízrubeles bírság utolsó garasa volt és a következő hónapban már nem volt miből fizetnie a törvény szerint járó kártérítést.

Mi történhet? Eljönnek és látni fogják, hogy semmim sincs, mondta magában. Semmim sincs, ma még nem is ettem... holnap... holnap szintén nem eszem és holnapután sem, aztán pedig meghalok... Igen, meghalok, de az akaratom vasakarát lesz!

Miközben Pektoralis ebben a valóban szörnyű helyzetben volt és a legkétségbeejtőbb perceket élte át, a sors már tartogatta számára azt a váratlan fordulatot, amelyet nem tudom, szerencsésnek vagy vészthozónak nevezzek-e. Szafronicssal kapcsolatban ugyanis nagyfotosságú esemény történt — olyan esemény, amely egycsapásra döntően megváltoztatta az ügyek egész állását és a leghihetlenebb módon véget vetett két hősiünk küzdelmének.

XIX.

Míg Pektoralis Szafroniccsal pörösködött és az első reáírt kártérítés következtében anyagi romlásba jutott, emez részegessé züllött, de kedvező helyzetben volt. Ezt feleségének köszönhette, aki nem hagyta el férjét, mint Klara a magáét. Ellenkezőleg, Marja Matvejevna jól kezébe vette részeges férjét. Maga vitte be helyette a bért és vette fel a Pektoralis által befizetett kártérítést. Hogy a részeges paraszt ne veszekedhesen vele és alávesse magát felesége intézkedéseinek, nem fogta túlságosan rövidre a gyeplőt, mindennap adott Szafroniccsnak ötven kopeket, melyet az tetszése szerint használhatott fel. Ez a pénz természetesen mindig egy helyre vándorolt: Szafronics napközben elitta a kapott ötven kopeket, éjszakára pedig a kerítésen át, a jólismert úton hazatért. Nem lehetett olyan részeg, hogy ezt a nem közönséges utat ne találta volna meg. Isten, aki a néphit szerint óvja a gyermekeket és a részeg embereket, Szafronicsot is különös kegyelmében részesítette, akár sötét volt, akár esett vagy havazott és akármilyen sikosra fagyott az út. Szafronics mindig szerencsésen fel tudott mászni a létrán a kerítés tetejére és épségben puffant onnan az előre elkészített szalmacsomóra. Azt hitte, hogy a Pektoralisnak megjósolt százhusz év leteltéig folytathatja ezt. Hogy Pektoralis vagyona kifogyhat, az eszébe sem jutott. Egy németnek Oroszországban mindig van pénze, ha kevés is, de az ő számukra mindig futja majd, gondolta.

Felesége azonban asszonyi együgyűségében más-ként gondolkozott, egy kis tőkét gyűjtött a Pektoralis-

féle pénzből, és hogy ne kelljen örökké a kerítésen át-mászkálniuk, vett magának egy kis házacskát. Jól épített, takaros, barátságos házacska volt magas alapzattal, félemelettel, meredek tetővel — szóval minden-képpen pompás kis ház közel a régebbihez, ahol a vas-akaratú Hugo életük megrontását tűzte ki céljául.

A házvétel éppen akkor történt, mikor a híres négykézlábas per folyt és aznap, mikor a volt fémöntő váratlan diadalt aratott a németen és megkapta tíz-rubeles fájdalomdíját, Szafronics családja beköltözött az új házba és ott soha nem ismert kényelemmel rendezkedett be.

Szafronics maga nem vett részt a költözködésben és a család, amely már régen nem tartotta megbízható-nak, nem is várt tőle közreműködést, hanem legjobb tehetsége és tudása szerint berendezkedett.

Szafronics felvette a tíz rubelt, de az asszonynak nem szólt semmit, egyenesen a kocsmába ment és nagy ivásba kezdett. Családja már három napja volt az új otthonban, mikor ő még mindig vendéglőből kocsmába és kocsmából vendéglőbe vándorolt. Leitta magát cim-boráival, azt kívánta a németnek, hogy éljen száz évig és még egyszer annyi ideig négykézláb, jólelkűen így tetézve meg eddigi jókívánságait és ezt kurjon-gatta :

— Ostoba ember vagyok, nagyon ostoba. Nagyon helyesen mondta a boldogult Zsiga, hogy ostoba va-gyok és hogy a német váratlan szerencsét hoz nekem. Miért? «Emlékezzél meg az emberről, az embernek fiáról és indulj az ő keresésére.» Hol áll ez?

— A Szentírásban.

— Persze, hogy a Szentírásban, de mi nem sokat gondolunk rá. Dehogy is gondolunk, nem gondolunk mi semmire!

— Gyarlók vagyunk.

— Bizony hogy gyarlók. Férgék vagyunk, szé-gyene az emberiségnek, de ha Isten akarja, megvédi a férget is. Úgy gondoskodik rólad, hogy annál jobbat nem is kívánhatsz, de még csak nem is képzelhetsz. Ha

gyarló vagy, küld neked egy németet, hogy megélhess belőle.

— Csak egyre vigyázz — figyelmeztették —, hogy bele ne unjon a németed és fel ne nyitassa a kaput.

Az elbutult Szafronics ettől nem félt.

— Dehogy is nyitattja fel — felelte — a világért sem nyitattná fel. Kisülne a szeme a nációja előtt. Mert olyanok ezek, hogy ha a fejükbe vesznek valamit, annak meg kell lennie.

— Micsoda csürhe!

— Pedig ők már ilyenek, a bíróság előtt nyiltan ki is jelentette: «Nekem, azt mondja, vasakaratom van!» Hogyan boldoguljon az ilyen? Mikor amúgy is nehéz a sora.

— Bizony nehéz.

— Isten mentsen tőle, hogy az embernek, főkép magunkfajta oroszoknak, ilyen vasakarata legyen. Agyonnyomna.

— Agyon bizony.

— Ígyunk inkább egyet, sok beszédnek sok az alja, úgys későre jár már, adja az Isten, hogy száz évig ihassunk belőle és ő éljen túl engem.

— Adja Isten, hogy túléljen.

— Én is azt mondom, éljen túl, ez legalább egy kis vigasz lesz neki.

— Bizony!

— Hadd jöjjön és egyen palacsintát.

— Nemes lélek vagy, Szafronics.

— Hát igen, azért kívánom neki, hogy éljen túl... De tudod, ne sokkal.

— Helyes, ne sokkal!

— Úgy van, úgy van, hát töltsünk rá csikig!

— Jó.

— De csak az alsó csikig.

Töltöttek és a cimborák még jódarabig ittak, iddógáltak mindenki egészségére, végül jótevőjüknek, Zsigának lelkiüdvéről sem feledkeztek meg, hiszen neki köszönhatték az aznapi dáridót. Hangosan elkorknyikálták a Zsiga búcsúztatóját. És ekkor következett be

váratlanul a vég kezdete, amely mindmáig érthetetlen mindenki előtt.

Alig fejezték be a korhely cimborák a boldogult Zsiga búcsúztatóját, a kocsmá ablakát a sötét udvar felől megkopogtatta valaki és félelmetes arc jelent meg mögötte. A megrémült korcsmáros egy szempillantás alatt eloltotta a lámpát, galléronkapta az embereket és kituszkolta őket a sötét utcára. A cimboráknak csaknem térdéig ért a sár és nyomban elvesztették egymást a nyúlós őszi ködben, amelyben Szafronics úgy beleesett, mint a légy a cukros lébe. Nem látott és nem hallott.

Alig állott már a lábán, de azért igyekezett a futtában felkapott bedugaszolatlan vodkásüveget zsebébe gyömöszölni. Aztán soká próbálta barátait szólongatni, de nyelve a háromnapos szakadatlan locsogás után egyszerűen úgy megbénult, mintha szájpادلásához tapadt volna. És nemcsak nyelve mondta fel a szolgálatot, lába sem akarta előbbre vinni. Egészen elkókadtt, nem volt se holt, se eleven, feje álmorra konyult.

Az ördög vigyen, engem ugyan nem csapsz be, gondolta Szafronics. Így feküdt le Zsiga is és soha többé nem kelt fel. De én nem szeretném, ha a német sokkal túlélne. Éljen, éljen, de ne sokkal tovább nálam.

Kissé magához tért és tett néhány lépést, de mikor érezte, hogy térdén felül cuppog a sárban, újra megállt.

Ennek a fele sem tréfa, ebbe bele is lehet fulladni, ismételte magában. A fene tudja, hova vetődtem és hol is van a házam. Csakugyan, hol van tulajdonképpen a házam? Hol a létrám? Megette az ördög fölöstökömrre. Ki mondja, hogy a házamat megette az ördög? Gyere ki, ha rendes ember vagy, megkínállak vodkával, ha nem, csináljunk egy kis parázs orosz háborút.

— Csináljunk — hangzott a sötétből és ebben a pillanatban valaki akkorát vágott rá, hogy a sár-tengerbe zuhant.

No most vége, gondolta, elvesztettem az eszméletem és nem tudom, mi történik velem. Hová a fenébe let-

tek a cimborák? Micsoda részeg disznók! Bizony igaz, nem jó ilyen korhelyekkel együtt inni. Soha többé nem kocsmázok ilyenekkel. Mi? Ki beszél itt hozzám? Hallasz? Mondd, mit akarsz tőlem? Nálam ugyan semmit sem találsz, pajtás. A flaskát jól eldugtam magam alá. Hohó, megállj csak. Miért sóztál ekkorát a nyakam közé? Nem járja ez. Most meg a fülemre... ez már más, ez észretérít, de fáj... eressz, felkelek én magamtól is.

Félig jószántából, félig kényszerből felállott és úgy érezte, hogy elindul. Nem volt benne biztos, de úgy érezte, mintha menne — vagy a föld indult meg alatta? Annyi bizonyos, hogy valami történik, valaki viszi, de nem szól semmit. Csak egyszer szólalt meg: «Nini, ki ez?» — és vezette tovább.

Ki vezet? Az ördög? Valami nincs itt rendben. Különben csak vezessen a létrámhoz, ha akar. Ugyan azt hiszem, magam is odatalálnék.

Az a valaki odavezette Szafronicsot a létrához és így szólt:

— Mássz fel, de kapaszkodj meg jó erősen a karfában.

A séta után Szafronicsnak megoldódott a nyelve és így felelt:

— Megállj csak, pajtás, én a magam dolgához jobban értek, az én létrámnak nincs karfája.

A másik nem vesztegetett rá sok szót, ehelyett újra nyomorgatni kezdte Szafronics fülét.

— Emlékszel már? — mondta.

No, gondolta Szafronics, inkább azt mondom, hogy emlékszem — és mászni kezdett.

Mászik és mászik, de a létrának csak nem akar vége szakadni.

Úristen, ez nem az én házam, elmélkedik Szafronics és minél magasabbra kapaszkodik, annál tisztábban emlékszik, hogyan esett a mászás a saját létráján, ott minden létrafok után világosabb lett és feltárultak előtte a csillagok, a hold és a mennybolt.

Igaz, hogy cudar rossz idő van, de azért mégis

furcsa, hogy minden lépés után sötétebb lesz. Miért nem látok már semmit és miért érzek olyan fojtogató korom- és pernyeszagot? És csak nem akar a dolognak vége lenni és sehogyan sem jutok a tetejére, nem érek fel a kerítésre, ahonnan már régen lefelé kellene indulnom. Ehelyett az út itt egyre csak feljebb és feljebb visz — és egyszerre fülsiketítő ütés éri a halántékát, olyan ütés, hogy nemcsak szikrázott tőle a szeme, hanem egész kéve világosság lövellt a szeméből és megvilágította... mit gondoltok, kit? Zsigát, a törvénszéki irnokot.

Né gondolja valaki, hogy Szafronics álmodott vagy valami hasonló történt vele. Nem; pontosan úgy volt, ahogyan elmesélem. Szafronics ment felfelé a végeérhetetlen hosszú lépcsőn és a belülről áradó világosság fényében felismerte Zsigát, odament hozzá és imígyen szólott:

— Isten akaratából üdvözöllek!

Zsiga köpadon ül, bólint felé és felel:

— Isten hozott, örülök, hogy megjöttél. Nálunk már régen várnak rád az elemózsiával.

— Ahá, szóval itt vagyok?... Be sötét van nálatok a pokolban. Nincs mit tenni, úgy látszik, nekem már itt a helyem.

Szafronics leült, elővette a butykost, húzott belőle, amennyi beléfért, aztán átnyújtotta Zsigának.

XX.

Mialatt ezek a furcsa dolgok történtek az eltévedt, berúgott Szafronicsal, aki ott időzött a meghalt Zsigával a megmagyarázhatatlan ördögi magaslaton, nyilván a legsötétebb poklok tornácán, hozzátartozói meg lehetős izgalomban töltötték az éjszakát új házukban.

Bár valamennyien alaposan belefáradtak a cipekedésbe és az új ház berendezésébe, álmukat állandóan megmagyarázhatatlan zajok szakították meg, amelyek éjjeltől csaknem kivilágos virradatig tartottak. A háziasszony és a ház többi lakói hallották, hogy valaki járkál fejük fölött a padláson, előbb csak halkán, mint egy sündiszó, aztán egyre dühöttebben. Valamit félrehúztak, dobáltak, szóval rettenetes garázdaság folyt odafent, amely csak nem akart lecsendesedni. Egyik másik még beszélgetést is hallott, valami halk csilingelést, mindenféle megmagyarázhatatlan zajt. Az álmukból felriadtak izgatottan hallgatóztak, felébresztették egymást, keresztet vetettek és megegyeztek abban, hogy a pokoli hancurozás a fejük felett nem lehet más, mint a gonosz lélek incselkedése. Az ilyen lélek, mint minden igazhitű ember tudja, még a tulajdonos beköltözése előtt beveszi magát az új házakba és legszívesebben magasan fekvő helyeken tanyázik, szénagy vagy egyéb padláson, szóval mindenütt, ahová nem akasztanak szentképet.

Úgy látszik, a Szafronics-családdal is az történt, hogy az ördög tanyát ütött a házukban, mielőtt beköltöztek volna. Nem is lehetett másként, hiszen Marja Matjejevna, mihelyt belépett a házba, minden ajtóra krétával sajátkezűleg keresztet rajzolt és ilyenén óv-

intézkedései közepette nem feledkezett meg sem a fürdöház, sem a padlásfeljáró ajtajáról. Ennélfogva nyilvánvaló, hogy az elátkozott léleknek nem maradt szabad bejáró, tehát az is világos, hogy már megelőzőleg kellett belopóznia.

Utóbb kiderült, hogy mégsem így történt. Az izgalmas éjszaka után beköszöntött a reggel és vele megszűnt a pokoli zenebona és elmúlt a félelem. Marja Matjejevna, aki elsőnek kelt fel, tárva-nyitva találta a padlásajtót, úgyhogy a jámbor asszony keresztjele az ajtószárnyon nem is volt látható, a bejáratot tehát semmi sem védte meg az ördögtől.

Marja Matjejevna, mikor ezt a gondatlanságot fedezte, nyomban kérdezősködni kezdett, ki járt tegnap utoljára a padláson. A család ifjabb sarjainak kivallatása és tagadó válasza után a gyanú, sőt utóbb a bizonyosság az egyik kisebbikre, a mezítlábas Fenykára terelődött, aki nyúlszájjal született és ezért a családban nem nagyon kedvelték. Ha volt valaki, aki némi részvétet mutatott iránta, részeges apja volt az. Ő nem róttá fel hibájául a nyúlszájjal született gyermeknek azt, amiről nem tehetett, nem szidta és nem verte. Ez a kislány, mint mondani szokás, kitaszítottja volt a családnak. Éhezették, a legpiszkosabb munkát végeztették vele, a csupasz földön aludt, mezítláb járt és nem volt meleg ruhája, csak a többiektől elnyűtt vasárnapi ruhák rongyait kapta. A nyilvánvaló bizonyítékok szerint ő volt az utolsó, aki viharlámpájával fennjárt a padláson, késő este, hogy a vízcsöveket fagyás ellen bebugyolálja. Minden arra vallott, hogy gyermeki félelmében hanyatthomlok lerohant a lépcsőn és elfelejtette maga után bezárni az ajtót, úgyhogy a gonosz lélek ellen szolgáló fegyver, az ajtóra rajzolt kereszt, a fal felé fordult. Így aztán már világos volt, hogy a gonosz lélek kihasználta az alkalmat, felugrott a padlásra és boldog volt, hogy egész éjjel zavarhatta a család nyugalma. Természetesen a gonosz léleknek is megvan a maga gondja, Marja Matjejevna azonban volt olyan önző, hogy nem törődött mások érdekével

és elhatározta, hogy elintézi a dolgot és kíméletlen szigorral felelősségre vonja a bűnöst. Hajánál fogva kihúzta a nyúlászú Fenykát a kemence mögül az ajtó elé, istenesen megrázta és korholni kezdte:

— Nesze neked, és hogy az ördög ne járjon a nyomodban, a fejeddel csukom be az ajtót.

És valóban az ajtóhoz verte a gyerek fejét, hogy csak úgy koppant. De már a következő pillanatban a tisztátalan szellem váratlan és elkeseredett dühvel újra dörömbölni kezdett. Még el sem némult a gyermek panaszos jajgatása, a család feje fölött ismét elkezdődött a garázdálkodás, a szaladgálás és a hátsó ajtóba egy téglá csapódott.

No de ez már a szemtelenség netovábbja volt. Marja Matjejevna gyermekkorától elég szavahihező mesét hallott az ördögről és a keresztény házakban művelt különféle haszontalanságairól. Hallott róla, hogy az ördögök minden kezük ügyébe eső dologgal dobálóznak, de akkor azt hitte, hogy mindez csak mende-monda. De hogy az ördög fényes nappal köveket merjen hajigálni emberekre, az már több volt a soknál, nem csoda, hogy Marja Matjejevna meglepetésében elengedte a kislányt, aki azonmód kiszaladt az udvarra és sietett elbújni a kötörmelék mögé. Az éjjeli nyugalomban megzavart családtagok a bűnös után vetették magukat, de az ördög megdühödött és újból neki látott. Úgy látszott, hogy nagyon is földi kezei voltak, mert egész téglák és tégladarabok repültek az üldözők közé, olyan erővel, hogy mindenki féltetni kezdte az életét. Elkiáltották magukat, hogy «minden jó lélek dicséri az Urat» és hanyatthomlok a nyitott csirkeólba menekültek, ahol a legtöbb védelmet ígérő helyen, a csirkéknek való lécek alatt bújtak el. Itt kétségtelenül biztonságban voltak az ördögtől, mert a lécen a kakas kukorékol és köztudomás szerint ennek a szárnyasállatnak titokzatos hatalma van az ördög fölött. De akármilyen jó volt is ez a hely, mégsem maradhattak ott. Szürkületkor a tyúkok bejönnek az ólba és a lécek alatt más szempontból nem biztonságos az ülés.

XXI.

Mikor a tyúkólba menekült család magához tért rémületéből, megtörtént az, ami babonás és gyáva emberekkel általában történni szokott: gyávaságuk egyszerre átcsapott hitetlenségbe. Az első, aki megmozdult, Marfutka szolgáló volt, egy fiatal, dolgos parasztlány, akinek semmiképpen sem volt inyére, hogy hosszabb ideig mozdulatlanul kuporogjon az ólban. Utána Jegorka béres következett, egy bicegő, fürge vörös legény. Ennek a Jegorkának szokása volt, hogy minden adandó alkalommal sugdolózott Marfutkával. Ezúttal is kedvelt időtöltésükhöz folyamodtak és sugdolózás közben, azt lehet mondani, váratlan eredményre jutottak. Összetanult észjárásuk segítségével beleláttak a dolgok rejtett mélyébe és gyanítani kezdték, hogy nem pokolbeli szellemek csinálják itt a galibát.

Arra a belátásra jutottak, hogy az éjszakai csendháborítás és a mostani ködobálás nem földöntúli erők műve, hanem valamilyen pimasz emberé, aki felfogásuk szerint alighanem, sőt egészen bizonyosan csak a német Pektoralis lehetett.

Az istentelen gonoszságból és irigységből belopódzott a házba, gondolták és most dobálódzik. A feltevés annyira valószínűnek látszott, hogy hallatára Marja Matjejevna összezsugorította a kezét. Nyomban kirontottak valamennyien az ólból, hogy közelebről megtekintsék a dolgot, megtegyék a szükséges intézkedéseket és elvágják a gonosztevő visszavonulásának útját. Jegorka kézenfogta Marfutkát és vele együtt rohant

ki a tyúkölből, lekapta a kamráról a lakatot és elzárta vele a padlásajtót. A tyúkölből sugdolódzás közben megbeszélte tervük értelmében elváltak egymástól és Jegorka szaladt, hogy odacsődítse a szomszédokat a padlásra ülő német kifüstölésére. Közben Marfutka őrt állt az ajtó előtt a piszkavassal, hogy azzal támadjon Pektoralisnak, ha a német netalán a tőle megszokott ravaszsággal a zárt ajtón keresztül akarna odébbállni. A német azonban nyugodtan ült a helyén és nem került Marfutka szeme elé. Jegorka ellenben, mikor kiugrott a kapun és rohanni kezdett a piactér felé, az első sarkon beleütközött Hugo Karlovicsba. A szegény fiúnak tátva maradt a szája és az első pillanatban nem tudta, mitévő legyen, de aztán galléron ragadta a németet és elkiáltotta magát: «Emberek! Emberek!» Pektoralis meglepetésében becsavart esernyőjével nagyot vágott Szafronics béresének fejére és belökte a pocsolyába. A puha, de kábító ütés az esernyővel és a sárba lottyánás úgy megzavarta Jegorkát, hogy csak ült a pocsolyában és ezt ordította:

— Ne! Ne!

Marfutka feltevése ezzel minden alapját elvesztette. Akármilyen együgyű volt is a legény, kénytelen volt belátni, hogy a padlásra mégis csak valaki más garázdálkodik, hacsak a német nem a lakattal lezárt ajtón keresztül jutott ki onnan. A fiú gyöngé esze, amelyet most nem támogatott Marfutka jelenléte, újra hajlott ahhoz a feltevéshez, hogy a ribillió oka az ördög. Így is adta elő a dolgot a piaci közönségnek, amely lelkesen fogadta a hírt és egy emberként indult Marja Matijejvna házához, ahol Jegorka elbeszélése szerint ritka dolgok történnek. Olyan dolgok, amelyek azonban a spiritiszták tanúbizonysága szerint egészen természetesek, mint azt tudós emberek tanítják abban a meggyőződésben, hogy a láthatatlan világ dolgai belezárodnak a mindennapi valóságba.

XXII.

Estig az egész város valóságos búcsújárást rendezett Marja Matjejevnához. Ismételten meghallgatták az éjjel és reggel végbement természetfölötti eseményeket. Valami rendőrféle is megjelent, de előtte elhallgatták a történeteket, nehogy Isten mentsen, még valami rosszabb következze be. Még egy számtan-tanár is jött, az egyik tudós társaság levelezőtagja. Ez azt kívánta, hogy adják neki a téglát, amelyet az ördög dobált, mert Pétervárra akarja küldeni. Marja Matjejevna ennek a kérésnek teljesítését határozottan megtagadta, nehogy baj legyen belőle, de az élelmes Marfutka beszaladt a fürdőházba és a kemence alól hozott neki egy téglát.

A tanár magához vette a bűnjelt és elvitte a gyógyszerészhez. Ott együtt vizsgálgatták, szagolták, kóstolgatták, végül leöntötték valamilyen maró folyadékkal, mire végül is mind a ketten egyszerre kijelentették :

— Ez téglá.

— Határozottan megállapítható, hogy téglá.

— Az — felelte a gyógyszerész.

— Azt hiszem, szükségtelen elküldeni.

— Igen, úgy látszik, eltekinthetünk tőle — felelte a gyógyszerész.

De a hívő lelkek, akiknek nem kenyerek a vegyelemzés, sokkal bölcsebben töltötték az idejüket és több érdekességet fedeztek fel. Néhányan, akik különös szimattal és türelemmel voltak megáldva, addig ültek Szafronicséknál, míg maguk is halk nyöszörgést és

sóhajtozást hallottak a padlásról, mintha a pokolban szenvedne egy elkárhozott lélek. Akadt néhány vakmerő közöttük, aki átakarta kutatni a padlást, de ezt a vakmerőséget a többiek egyhangúan leszavazták. Közben azt is fontolóra vették, hogy a padlás átkutatása egyáltalában nem lenne veszélytelen, mert az ablakból, amelyen keresztül a szemlét tervezték, nemrég még téglák repültek és feltételezhető volt, hogy a dobálódzás újra elkezdődik és a vállalkozás balul üt ki. Marja Matjejevna asszony módra sopánkodott:

— Persze ha nekem olyan uram volna, mint másnak, ahogy az dukál, az ő dolga lenne, hogy felmásszon és utánanézzon, de az én uram már ötödik napja nem jött haza.

— Igaz — feleltek a szomszédasszonyok, — a Gonosz nem bántja a ház urát.

— Nem, azt ő sem bántja.

— És ha mégis bántja, az ő baja.

Szafronicsnak nem volt se híre, se hamva, senki sem tudta, melyik kocsmába keressék. Lehet, hogy elcsavargott valamelyik távoli faluba és ott iszik.

— Rá nem lehet számítani, anyuska, Marja Matjejevna — mondták valamennyien — inkább mi találjunk ki valamit, mit tehetnének a Sátán ellen.

— Csakugyan, adjatok tanácsot, mi lenne a legjobb?

— Foka vargát kell elhívni, ő majd kicsalogatja az ördögöt. Vagy vizet kell szenteltetni.

— Mit locsogsz itt Fokáról? A jó ég tudja, mi lesz itt még, és Foka maga is az ördöggel cimborál.

— Igaz, még hogy az ördöggel kergetessük el az ördögöt?

— Hát ha így áll a dolog, nem marad más, mint a szentelt víz.

— Ezzel én is egyetértek. Már az éjjel is megfordult az eszemben, hogy vizet szenteltetek, de aztán a másik oldalamra fordultam és elfelejtettem. Most kitakarítok, kalácsot sütök, aztán meggyujtom a mécset a szentkép előtt és elénekeljük a vízszentelő éneket... De bárcsak itthon lenne már Szafronics.

— Ő rá ugyan várhatsz!

— Várni rá persze nem lehet, de jobb volna, ha itt lenne. Ő szereti ezt a szertartást, a lelkem, sokszor vitte már a szenteltvíztartót a szobákra át a pópá előtt és énekelte az imákat. Hogy nélküle hogyan csináljuk, nem tudom és azt sem tudom elképzelni, kit hívhatnánk helyette.

— Hívja a főpópát, ő az öregebb, tőle inkább megijed az ördög.

— Ugyan már, azt a pöfékelőt! Isten bocsássa meg neki, folyton cigarettát szopogat, én már inkább csak Flavián atyát hívom.

— Igen, Flavian atya is jó lesz.

— Az nagyon totyakos.

— Igaz, pufók és hájas, de jó ember. Tegnap Iljinnél is vizet szentelt, hozzá nagyon jól. Az a fontos, hogy mindenüvé locsoljon, már pedig amilyen kövér, minden zúgha nem bújhat be, csak szórja a vizet, ahogy éppen tudja.

— Majd ügyelünk rá.

— Ha vigyáz rá valaki, aki ért hozzá, akkor jó.

— Persze figyelni kell, hogy jól rajzolja a keresztet és ráolvasson, de Flavian atya olyan kövér, hogy nem férne át a padlásajtón.

— Az már igaz, nem férne át.

— Nem volna jó szélesebbre csinálni? Csakhogy ez költséget jelent.

— Bizony, ez költséges.

— Tudod mit? Flavian atya szentelje meg a vizet, de a káplán hintse a padláson. Ez lesz a legjobb, őt kell megkérni, ő mindenhová befér, amilyen cingár. Én mondom nektek, ez lesz a legokosabb, mert a kövér Flavian atya a végén még leesik a padláslépcsőn és agyonüti magát.

— Isten őrizzen az ilyen büntől, csak éljen a derék, jólelkű öreg. Én egyszer vajudáskor elküldtem a főpópához, hogy nyissa ki az oltártáblákat, de ő semmi áron nem akarta.

— Úgy látszik, keveset adott neki.

— Egy rubelt küldtem, mégsem akarta. Hanem Flavian atya, az a jótét lélek, egész szélességében kitárta ötven kopekéért.

— Igen, az az áldottlelkű öreg csak maradjon lenni és imádkozzon, de a szenteltvízszórával Szavva diakon menjen fel. Ha vele valami baj történik, mégsem olyan nagy baj. A felesége minden hónapban egyszer megbolondul egy kicsit, szegény ember úgyis régen megunta már az életét.

— Igen, ő majd felmászik. Tisztességes, kötelességtudó ember, odamászik, ahová akarják és mindent meglocsol rendesen, csak persze utána kell nézni, hogy ne hamarkodja el. Necsak találomra hintsen, hanem keresztalakban.

— Majd vigyázok rá — felelte Marja Matjejevna. — Talán én is vele megyek, csak használnon.

— Ha minden tőlünk telhetőt megteszünk, biztosan használni fog, csak vigyázni kell, hogy hamar és jámbor szívvel csinálja.

— A mienknél jámborabb szívvel nem lehet csinálni, galambom. Mindjárt szólok Marfutkának, hogy dagassza meg a tésztát, Jegorkát pedig elszalasztom Flavian atyához, hogy holnap a reggeli mise után rögtön jöjjön.

— Pompás, Marja Matjejevna.

— Mit halogassam! Nem jó egy házban élni a Gonosszal és várni, hogy újra dobálódzni kezdjen az átkozott. Ha kész lenne a tésztám, még holnapig se halasztanám.

— Nem, kalács nélkül ne csináljon semmit, Marja Matjejevna. Enélkül nem lehet pópát hívni, Flavian atya pedig nőtlen ember, minden tésztát szeret — biztosították a tanácsadók Marja Matjejevnát. — Még egy napot és egy éjjelt valahogyan kibír a szegény család, tegyék fel a tésztát sülni, aztán küldjék el Jegorkát Flavian atyához, hogy reggel mise után egyenesen fáradjon el Marja Matjejevnához a diakonnal vizet szentelni, ördögöt űzni, no meg kalácsot enni.

Flavian atya, a nehéztestű, lötyögőshúsú, podag-

rás öreg zsírfoltos sapkájában, nagy fehér szakállával végig hallgatta Jegorka beszámolóját a Sátánról és vékony gyermekhangon csipogta a választ:

— Jól van, fiacskám, készíttetek csak mindent elő, ott leszünk és mindent elintézzünk, csak tegyenek félre nekem két-három sárgarépával töltött kalácsot, mert az utóbbi időben mintha kissé kényes volna a gyomrom. Vaszilij Szafronics nincs még otthon?

— Nincs.

— Nincs mit tenni, megleszünk nélküle is, csak süssék a kalácsot... És a törülköző legyen jó nagy, mert különösen nagy kereszteteket akarok hinteni a bemártott kendővel.

Jegorka futva és ugrándozva érkezett haza és a padlásajtó előtt elmenet még fület is mutatott az ördögnek. Az egész háznép felvidult és elhatározták, hogy ezt az egy éjszakát még valahogy kibírják. Hogy ne legyen annyira félelmetes, egy szobába húzódtak meg valamennyien, csak Jegorka bújt össze Marfutkával a konyhában, hogy bátorítsa az éjszakai téztasütés közben, mialatt a kalács a kemence padkáján megkelt a bunda alatt.

Ezenközben az ördög úgy megjuhászodott, mintha csak sejtette volna, mi készül ellene. Egész nap békében hagyta a családot. Csak egyiküknek rémlett, mintha horkolna odafönn valaki, éjszaka pedig, mikor beállott az erős fagy, köhécselni és vacogni hallották. Hallotta Marja Matjejevna is egész éjjel, úgyszintén a többiek is, akik hosszabb-rövidebb időre felriadtak álmukból, de most már senkit sem hozott ki nyugalomból. «Úgy kell a keresztények ellenségének», mondták, aztán keresztet vetettek és újra elaludtak.

De oh jaj, nem jött el még az ideje annak, hogy ilyen félvállról vegyék a dolgot. Az ördög kijött a sodrából és mikor Flavian atya templomában harmadszor kongatott a reggeli harang, Marja Matjejevnánál a padlásról az elképzelhető legfájdalmasabb nyöszörgő hang hallatszott, ugyanekkor pedig a konyhában hatalmas robajjal leesett valami.

Marja Matjejevna felugrott és minden félelméről megfeledkezve, kirohant, hogy megnézze, mi történt. De alig ért ki a konyhába, megkövülten nézte az ördög újabb csínytevését. Jegorka fejétől talpáig téstával bekenve állt a kemence előtt és körülötte a padlón szerteszét feküdtek az edény cserepei.

Marja Matjejevna, Jegor és a kemence tetejéről lábát lógató Marfutka kövé meredt a csodálkozástól és rémületükben mindhárman egyszerre kiáltották:

— Essen ki a gyomrod!

Ilyen rossz előjelekkel kezdődött az új nap, amelyen a nagy harcnak kellett lejátsszódnia Flavian atya, a diakon és a padláson istentelenkedő rejtélyes lény között, azután, hogy az átkozott vakmerőségében arra vetemedett, hogy kiborította az egyházi férfiaknak szánt egész téstát. Pedig akkor már késő volt ahhoz, hogy új téstát dagasszanak, mert a kapu vasgyűrűjén már kopogtatott az ösztövért templomszolga az ónozott szenteltvíztartóval. Mit lehetett még tenni, hogy rendbehozzák a dolgot, amely olyan rosszul kezdődött és amelynek még rosszabb végétől lehetett tartani?

Az igazat megvallva, mindez sokkal érdekesebb volt Pektoralis személyénél, aki látszólag kívülről ezen az ügyön, pedig igen közeli és végzetes összefüggésben volt vele.

XXIII.

A téstával történt baleset nagy fejtörést okozott Marja Matyjevnának. Nem tudta, hogyan adja értékére Flavian atyának, hogy nincs sárgarépa kalács. Végül is úgy határozott, hogy a szentelés előtt egyáltalában nem közli vele. Okos és tapasztalt nő létere a várakozás politikája mellett döntött, bízva abban, hogy az idő nagy bűvész és reménytelen helyzetekben is gyakran segít. Így is lett. Mihelyt a papok megérkeztek, elkezdődött a vízzel való behintés, de még mielőtt befejeződött volna a szertartás, váratlan fordulat következett be és nem került rá a sor, hogy a téstá dolgoival foglalkozzanak.

Ami történt, ez volt : A szertartás vége felé Szavva diakon énekbe foglalta a házbéliek nevét, de még kellőközépén volt a felsorolásnak, mikor a zárt padlásajtón türelmetlen dörömbölés hallatszott és egy ismerős hang megszólalt :

— Nyissátok ki, nyissátok ki!

Persze általános lett a felfordulás és mindenki Flavian atyához húzódott félelmében.

A kinyitott ajtó mögött feltáruuló kép valóban váratlan volt. A lépcső legfelső fokán ott állott Szafronics, illetve Szafronics alakjában a Gonosz. Az utóbbi hihetőbb volt, mert a jelenés vagy ravasz szellem hiába igyekezett hasonlítani hozzá, mégsem volt pontos mása az eredetinek. Soványabb volt Szafronicsnál, arca hullára emlékeztetően szederjes és szeme szinte fénytelen, — de milyen bátran viselkedett! Nem ijedt meg a szenteltvíztartótól, odalépett

egyenesen Flavian atyához és életetartotta markát, várva, hogy őt is meghintse, amit Flavian meg is tett. Ezekután Szafronics keresztet vetett és mint aki jól végezte dolgát, családjához lépett, hogy üdvözölje. Marja Matjejevna akarva, nem akarva kénytelen volt felismerni ebben a félholtban hites férjét.

— Hol jártál, galambocskám? — kérdezte résztvevő és szánakozó hangon.

— Ott, ahová az Isten bűneimért rendelt. Ott voltam.

— Te dörömböltél?

— Alkalmasint én.

— És miért dobálódtál?

— Hát te miért bántottad azt a szegény kislányt?

— És miért nem jöttél le?

— Hogyan jöhettek volna le a rendeltetés ellenére... Mikor ez a pap a házbelieket kezdte kornyikálni, rögtön lejttem... Kérek egy teácskát, a kemencére akarok ülni, csak minél melegebb legyen az a teácska, és terítsétek rám az irhabundát — mondta elhaló hangon és a béresre és feleségére támaszkodva felmászott a forró kemence padkájára. Betakarták a bundával, közben pedig Szavva diakon végigjárta a szenteltvíztartóval az egész padlást, ahol azonban semmi különöst nem talált.

Ez után a felfedezés után természetesen nem lehetett szó nagy lakomáról. Szafronics szánalmas megjelenése elrontotta a hangulatot, és Flaviannak be kellett érnie azzal a forró teával, amelyet a kemence melletti karosszékekben fogyasztott el, míg Szafronics annak padkáján melegedett. Szafronics csak immel-mammal felelt az ilyenkor szokásos kérdésekre.

A legutóbbi napokban történekből Szafronics csak annyira emlékezett, hogy volt valahol, sokáig mászott fel valahová és egyszerre csak ott volt a pokolban, ahol hosszan elbeszélgetett Zsigával. Zsiga közölte vele, hogy már a Sátán is megunta a Pektoralisszal folyó civakodást, miért is annak most már véget kell vetni. Nem szegülhetett ellene a rendelésnek, ott akart

maradni, ahová büneiért került, végigszenvedte a hideg és éhség minden kínját és a kislánya jajgatásától felidézett vágyat, hogy gyermekeit viszontláthassa. Ekkor meghallotta a békés egyházi éneket, de kivált a «Legyenek hosszúéletűek» kezdetűt, amelyet különösen kedvelt — mikor pedig Szavva diakon az ő nevét említette, újabb elhatározás született meg benne. Rászánta magát, hogy ha rövid időre is, lejön a földre, hogy hallja Szavvát és búcsút vegyen családjától.

Értelmesebben a szegény ember nem tudott beszélni. Flavian atya megszánta és nem akarta tovább kínozni. Csakugyan a legszálamraméltóbb állapotban volt. Melegedett és didergett, de csak nem tudott felmelegedni. Estefelé kissé magához tért, gyónni kívánt és készülődött a halálra. Másnap meg is halt.

Mindez olyan gyorsan és váratlanul játszódott le, hogy Marja Matjejevna még fel sem ocsúdott, mikor már a temetésről kellett intézkednie. A szomorú előkészületek közben nem fordíthatott elég figyelmet Jegorka szavaira, aki Szafronics elhalálózása után egy órával elszaladt megrendelni a koporsót és azzal a különös hírrel érkezett vissza, hogy a német a régi udvaron leszedte a deszkát a kapuról, amely miatt a véget nem érő háborúskodás folyt és romlásba döntötte Pektoralist és Szafronicsot egyaránt.

Pektoralis ellenfele most meghalt és Hugo a vasakaratának tett fogadalom megszegése nélkül kinyithatta a kaput, beszüntethette a vesztét okozó kártérítés fizetését.

Még egy másik kötelezettséget kellett teljesítenie Pektoralisnak: miután túlélte Szafronicsot, el kellett mennie annak temetésére, hogy palacsintát egyen. És ezt is teljesítette.

XXIV.

Alighogy a papok, a vendégek és az özvegy be-
dobták a nyitott sírba az utolsó rögöket és beléptek
Marja Matvejevna új házába, hogy leüljenek a halotti
torhoz, az ajtónyílásban megjelent a sápadt Pektoralis
sovány alakja.

Senki sem várta oda és megjelenésén mindenki
csodálkozott, különösen a gyászbaborult Marja Matje-
jevna, aki nem tudta, minek tulajdonítsa jövetelét,
részvétnek-e vagy gúnynak. Mielőtt ezt a dilemmát
eldönthette volna, Hugo Karlovics csendesén és hatá-
rozottan, méltósága teljes megőrzésével közölte vele,
hogy szótartó ember lévén, eljött, mert az elhunynak
megígérte, hogy palacsintát fog enni a temetésén.

— Hát most mi legyen? — jelentette ki Marja
Matvejevna. — Keresztények vagyunk, vendéget nem
utasítunk ki. Üljön le. Sok palacsintát sütöttünk a
szegények számára is. Lásson hozzá.

Hugo meghajolt és leült, hozzá még igen előkelő
helyre, Flavian atya és Szavva diakon közé.

Pektoralis kiéhezettnek látszott, de láthatóan jól
érezte magát, úgy viselkedett, mint aki győzött és
egész magatartása ellensége halotti torán nem volt
éppen illendő. De talán éppen ez idézett elő egy különös
eseményt, amely méltó befejezésül szolgált a vas-
akaratú pályafutásának.

Nem tudom, hogyan történt, elég az hozzá, hogy
szóváltásba keveredett Szavva diakonnal a vasakarat-
ról, és Szavva diakon így szólt hozzá:

— Hugo Karlovics testvér, miért ellenkezel mindig

velünk és fitogtatod vasakaratedat? Nincsen ez rendjén...

Flavian atya is beleszólt a vitába, igazat adva Szavvának:

— Nincs rendjén, testvér, nincs rendjén, ezért még megbüntet az Isten. Az Isten az oroszok pártján van.

— Azért mégis túléltem Szafronicsot. Megmondtam, hogy túlélem és túl is éltem.

— Mi hasznod belőle, hogy túlélted? Mennyivel élted túl? Az Isten útjai kiszámíthatatlanok. Én már öreg vagyok, fogatlan, podagrás, de lehet, hogy nem te fogsz engem túlélni.

Pektoralis csak mosolygott.

— Mit vicsorogsz, — toldotta meg a diakon — nem félsz az Istentől? Hát nem, testvér, Flavian atyát nem éled túl, előbb költözől el ebből az árnyékvilágból nála.

— Azt majd meglátjuk.

— Mi az, hogy meglátjuk? Ne beszélj te nekem meglátásról, te már élve kiasztál. Látod, Szafronics bezzeg, amilyen egyszerűen élt, olyan jó módban halt meg.

— Micsoda jó mód volt az!

— Amilyent csak kívánhat valaki! Úgy élt, ahogyan neki jó volt, öntözte a gégejét, folyton ivott a te egészségedre...

— A disznó! — mondta Pektoralis türelmetlenül.

— Mi az, hogy disznó! Miért sértegeted? Disznó volt, de elhalálózása előtt a padláson bőjtöt tartott, meggyónt Flavian atyának, feloldozva halt meg és most már talán őseivel időzik Ábrahám ölében, rólad beszél nekik történeteket, ők pedig nevetnek rajtad. Te ugy-e nem vagy disznó, de itt ülsz az asztalnál és közben ócsárlod. Ítéld meg te magad, ti kettőtök közül melyik a nagyobb disznó?

— Te vagy az, minden bizonnyal te vagy a nagyobb disznó — szólt közbe Flavian atya.

— Nem gondoskodott a családjáról — jegyezte meg szárazon Pektoralis.

— Mit? Mit? — kérdezte a diakon. — Hát lehet azt mondani, hogy nem gondoskodott? Láthatod magad: egy zugot és élelmet hagyott a családjának, és te is az ő palacsintáját eszed. Neked ellenben semmid sincs és ha meghalsz, a varjú sem károg utánad, mert még annyit sem hagysz, hogy tort lehessen ülni. No látod! Ki gondoskodott hát jobban a családjáról, mondd? Velünk nem lehet kukoricázni, mert az Isten velünk van.

— Nem hiszem — felelte Pektoralis.

— Hiszed vagy nem hiszed, tiszta sor, hogy mi jobb, ha az ember jóllakottan hal meg, mint Szafronics tette, vagy éhen, mint te fogsz.

Pektoralis zavarba jött, kénytelen volt érezni, hogy súlyos igazság van a pap szavaiban, végigborsódzott hátán a hideg, és a Sátán költözött belé. A palacsintával költözött belé, amelyet Szavva diakon kínált oda neki:

— Nesze palacsinta, egyél és hallgass. De hiszen még enni sem tudsz ellenünk.

— Miért ne tudnék? — kérdezte Pektoralis.

— Nézd csak, hogy rágod, gyömöszölöd és tologatod ide-oda a pofazacskódban.

— Nem szabad így rágni?

— Minek azt rágni, a palacsinta pehelykönnyű, eteti magát. Nézd meg, hogyan eszik Flavian atya. Látod? Még nézni is jó! Vedd a két végét, mártsd meg a tejfelben, hajtogasd össze, mint egy borítékot és ahogy van, egészben told hátra a nyelveddel, aztán hagyd, hogy lecsússzon a helyére.

— Ez egészségtelen.

— Miket hazudozol! Te mindenkinél többet tudsz? Fogadjunk, hogy még palacsintát sem tudsz többet megenni Flavian atyánál.

— Tudok, — felelte konokul Pektoralis.

— No csak ne dicsekedj.

— Igenis tudok!

— Hagyd abba. Ne kérkedj. Egyik bajtól megszabadultál, ne keress rögtön másikat.

— Tudok, tudok, tudok! — erősködött Hugo.

Vitatkoztak és hogy a vitát eldöntsék, közmegelegedésre megkezdték a versenyt.

Flavian atya nem vett részt a vitában, csak hallgatta és evett. Pektoralis erejét meghaladta ez a küzdelem. Flavian atya egyik palacsintagöngyöleget a másik után küldte a gyomrába minden baj nélkül. Hugo azonban hol elsápadt, hol kivörösödött, de nem tudott Flavian atyával lépést tartani. A nézők ültek, nézték a versenyt és szítták Pektoralis harci kedvét. A helyzet csakhamar olyanná vált, hogy Pektoralistól már régen okosabb lett volna, ha beadja a derekát. Ő azonban nem ismerte azt a bölcseséget, hogy szégyen a futás, de hasznos. Evett, evett, míg csak az asztal alá nem puffant és hörögni nem kezdett.

Szavva diakon fölébe hajolt és húzni kezdte.

— Ne szimulálj, testvér, — mondta — ne szimulálj. Kelj fel és egyél, míg Flavian atya eszik.

De Hugo nem kelt fel. Utánamásztak az asztal alá, akkor sem mozdult. A diakon vette észre elsőnek, hogy a német már nem tetteti magát, halántékára ütött és felkiáltott:

— Mit szóltok ehhez? Tudta, hogyan kell egészségesen enni, mégis meghalt!

— Csakugyan meghalt? — kiáltották többen egyszerre.

Flavian atya pedig keresztet vetett, sóhajtott, elfohászzkodott egy «Isten legyen velünk»-et és egy új kupac palacsintát húzott maga elé. Hát igen, Pektoralis nem sokkal élte túl Szafronicot és eszéhez és jelleméhez méltatlan módon halt meg.

Sebtében temették el az egyház költségére, tor nélkül. Mi, régebbi kollégái nem is tudtunk róla. Jómagam, a ti készséges hívetek is csak véletlenül értesültem haláláról. Temetése napján a legborzalmasabb hófúvásban éppen a városba tartottam, mikor az egyik mellékutcából szembejött velem a halott. Flavian atya a Magasságosról szóló zsoltosmát énekelte, közben pedig az én szánkómról egy hóbuckában letört

az egyik csavar. Mászom ki a szánból és segíték a kocsisnak, de hiába. Közben az egyik düledező ház kapualjából kijön egy parasztasszony, a másiktól egy másik és tereferélni kezdenek:

— Kit temetnek itt, néne?

Azt feleli a másik:

— Ah galambom, ezért ugyan kár volt kijönni, a németet viszik elkaparni.

— Micsoda németet?

— Amelyik tegnap megfulladt a palacsintán.

— Flavian atya temeti?

— Az, lányom, az. A mi áldott jó Flavian atyánk.

— Áldja meg az Isten!

Azzal a két asszony megfordul és becsapja maga mögött az ajtót.

Ez volt Hugo Karlovics közismert szomorú vége és ez minden fájdalmas emlék, amelyet megőriztem róla én, aki még jobb időkből ismertem.

1876.

the first of the series of the
the second of the series of the
the third of the series of the

the fourth of the series of the

the fifth of the series of the

the sixth of the series of the

the seventh of the series of the

the eighth of the series of the

the ninth of the series of the

the tenth of the series of the

the eleventh of the series of the

the twelfth of the series of the

the thirteenth of the series of the

the fourteenth of the series of the

the fifteenth of the series of the

the sixteenth of the series of the

the seventeenth of the series of the

the eighteenth of the series of the

the nineteenth of the series of the

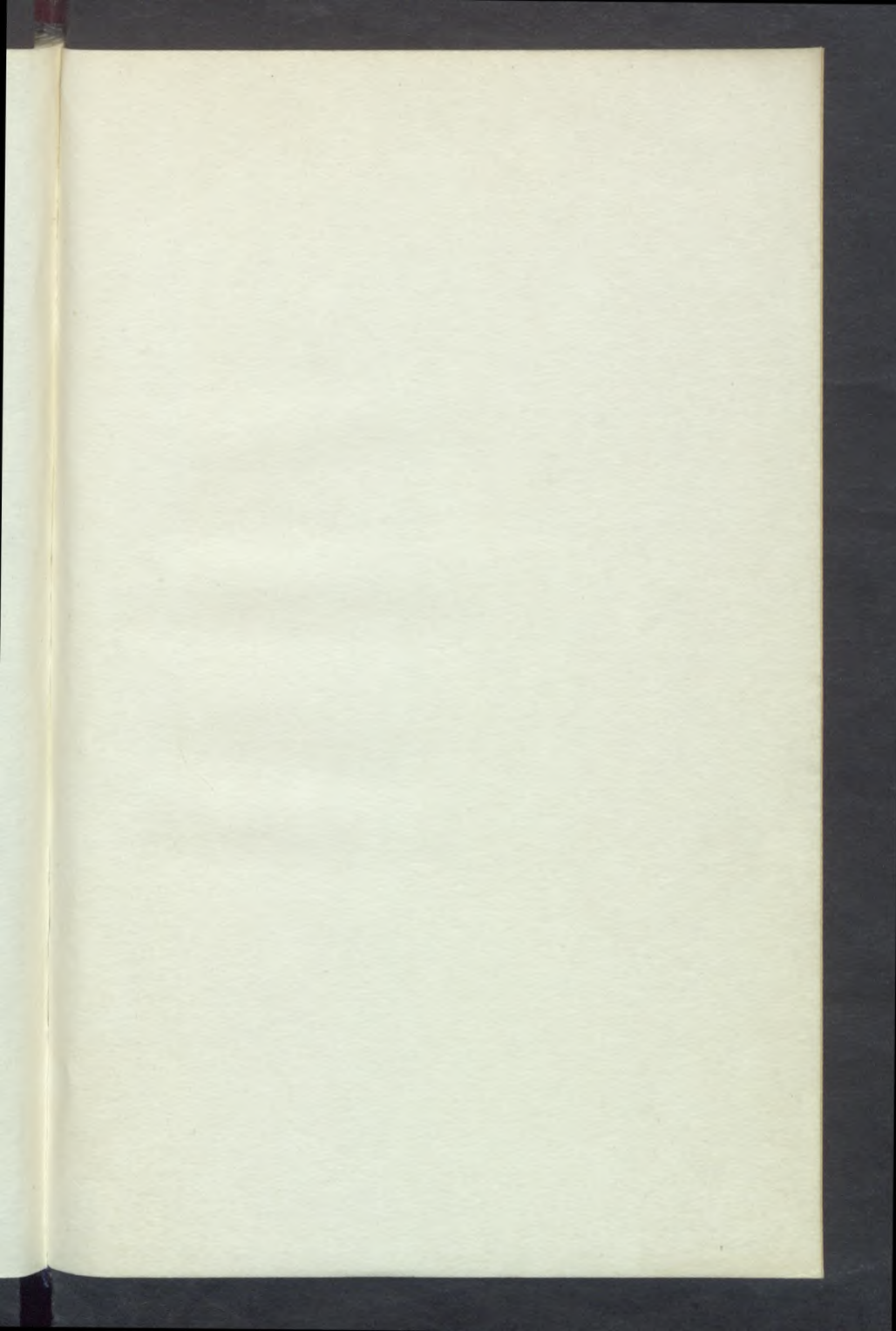
the twentieth of the series of the

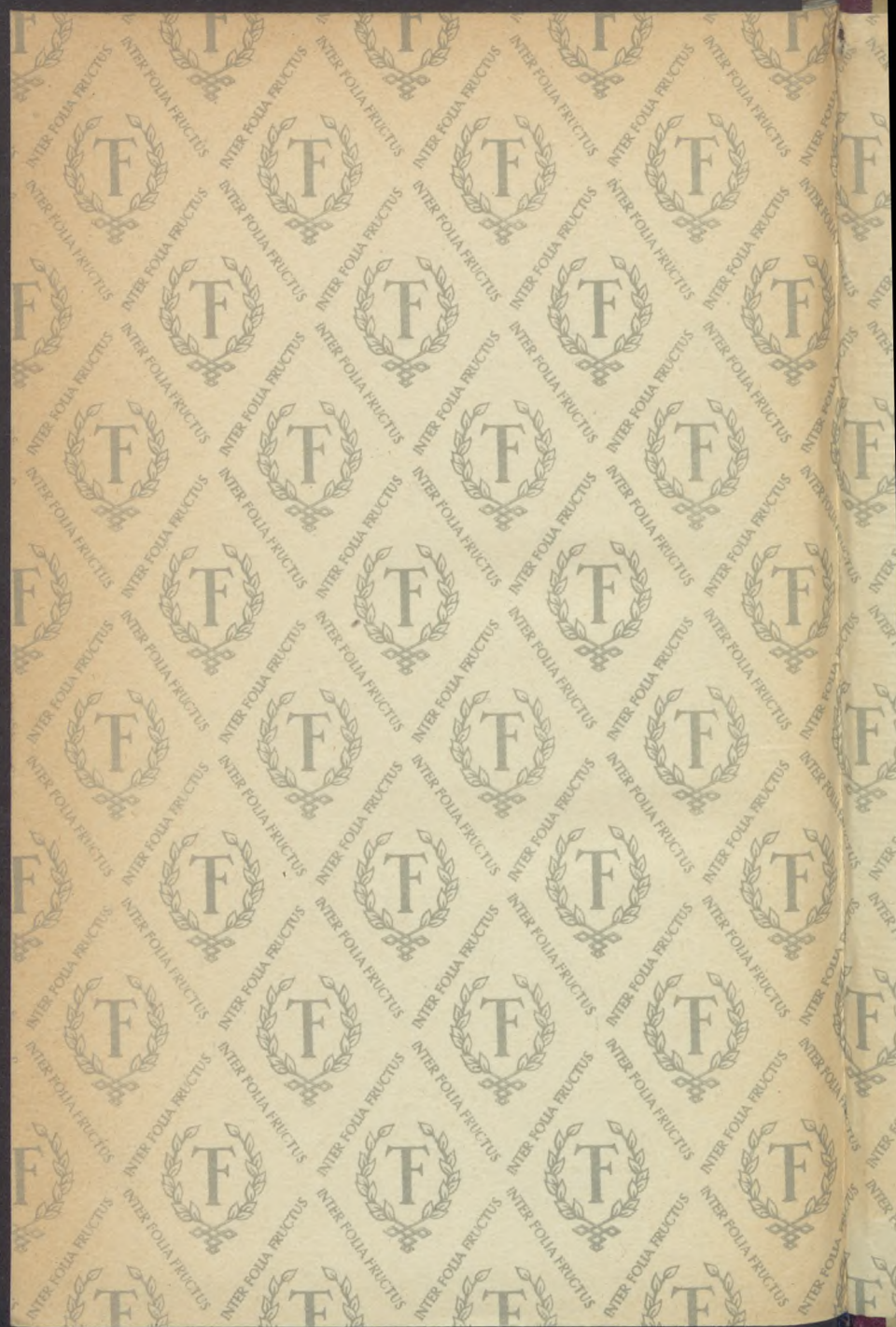
the twenty-first of the series of the

the twenty-second of the series of the

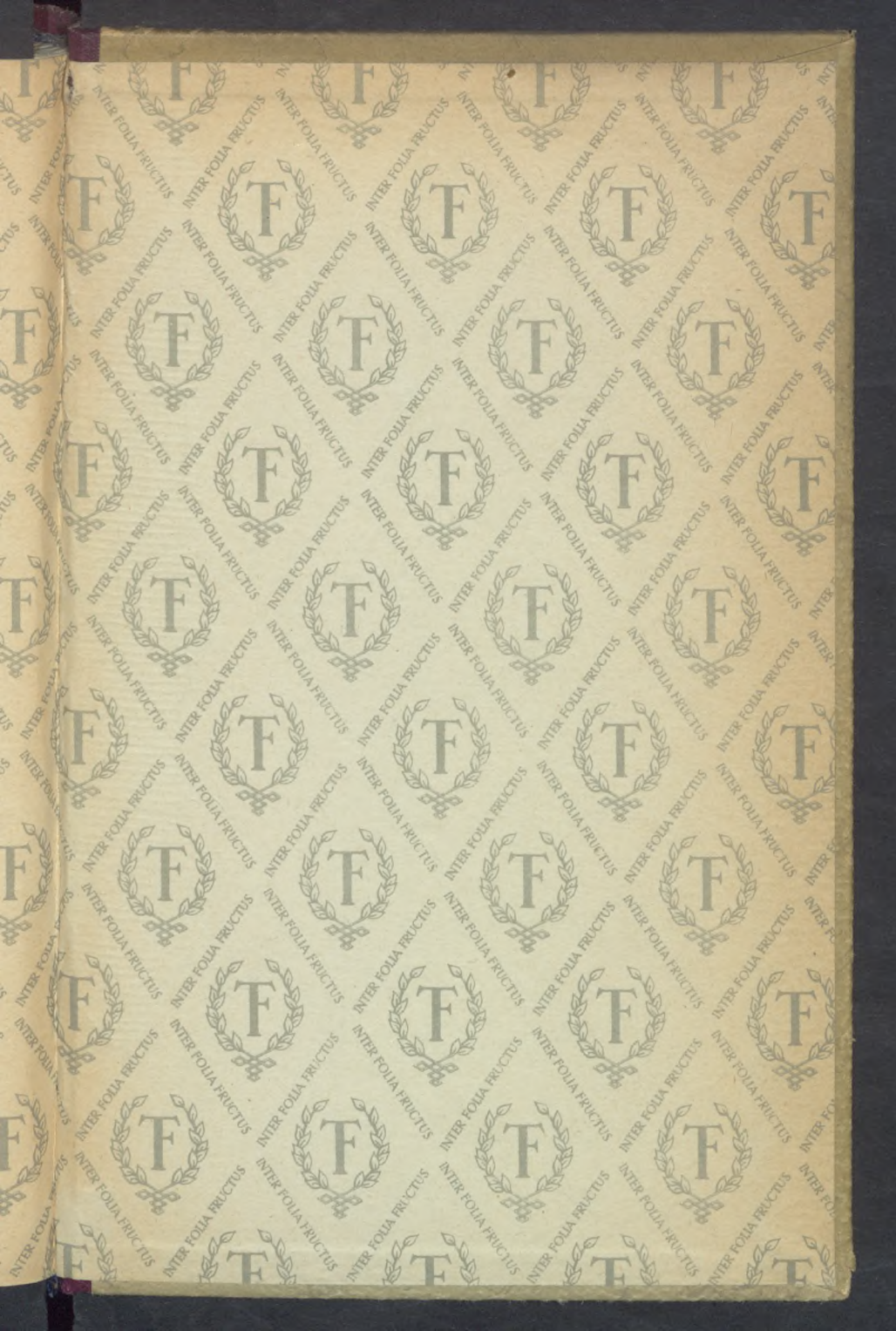
the twenty-third of the series of the

ÁRA FL. 17-50

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

LESZKÓ

A

VASÁR

FRANKLIN

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS